

Laabaau jüida iyi Zãa í kò

Inya kumá do idei kuwεε

¹ Hee a maa taka andunya inε gò í wεε à ya kpoo Ide. Ideu í wεei do Ilaaḏ. Ideu takae Ilaaḏi. ² Ideu nje í wεei hai sinte do Ilaaḏ. ³ Nηui í taka mii baa yooma fei, nò nkāma kù wεε iyi kù je nηui í takae. ⁴ Nηu takaei í je irii kuwεεu, nò kuwεεu í máa inε ηa inya. ⁵ Inya kumáu í mái do si ilu kuku fei, nò ilu kukuu kù yòkò kù kāmiae*.

⁶⁻⁷ Mòkò gò í wεε iyi à ya kpe Zãa. Nηui Ilaaḏ í be wa ku naa ku jea inε ηa seedaí inya kumáu, nò inε fei ku dasiò inya kumáu naane do saabue. ⁸ Zãa takae kù je inya kumáu, amma à bəə wai ku je seedaí inya kumáu. ⁹ Inya kumáu nηu akāi í je inya kumá ntò iyi í naa si andunya ku ba ku jò inε fei ku ye ilu.

¹⁰ Inε iyi í je Ideu í wa si andunya wo. Do saabuei Ilaaḏ í takaò andunya. Do nηu fei, inei andunya ηa a kù màa. ¹¹ Bi inεε ηai í naa nò inεε ηau à kəsie. ¹² Amma inε ηa iyi à gbaa nò à dasie naane í mu nηa kpāa a jeò amai Ilaaḏ ηa. ¹³ A kù je amai Ilaaḏ ηa do yaase bei à ya ce a bíò amu ηa si andunya. Kù je do idəbii amane ηa, ti Ilaaḏi.

¹⁴ Ideui í baa í je amane. Í kḏò didḏ nò beεbe mòi í kḏò ntò, nò í ba wa kuwεε. À ye amboeε, à cəə do laakai, dimii amboe iyi Ilaaḏ Baaba í na Ama akāeu. ¹⁵ Zãa í jea inε ηa seedaε, í la í ni nηu mbe inε iyi nηu

* **1:5** kù yòkò ku kāmiae Tia nwo gò ηa à ni kù gbaa.

í fò ideεu nηu í ni á na ku naa si anyii nηuu, amma í re nηu domi í wεε hai waati iyi a kù bí nηu.

¹⁶ Si amani nlaεu awa fei à ba andi baa nwa, nò à ba didō si antai didōu. ¹⁷ Hai bi Moizii Ilaaō í na wa wooda, amma didō do ntò í naai hai bi Jesu Kirisi. ¹⁸ Inε kāma kù ye Ilaaō Baaba ajò kāma. Ama akāε iyi í wa bi tεεu nηu takāε Ilaaōi. Nηui í jò à màa.

Idei Zāa woo dasi inyi

(Cò Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Luku 3:1-8)

¹⁹ Ajò nηu gò inε ngboi Zuifu ηa iyi à wa Zeruzalemu à be si Zāa woo weei Ilaaō ηa do inei Levi ηa a koo a beεε a ni, awòì yoo. ²⁰ Njòì Zāa í je nηa í fò si bantuma í ni, n kù je inε iyi Ilaaō í cica. ²¹ Njòì à beεε à ni, debei, awòì yoo. Awòì Elii walii nlaì takou? Nò í ni, aawo. N kù je Elii. Nò à beεε má à ni, awòì ì je walii iyi á na ku naau? Nò í ni, aawo. ²² Njòì à beεε má à ni, debei, awòì yoo. Sō wa ku ba ka ba iyi aa kaa sisia inε ηa iyi à be wa wa. Beirei awò takāε ì waa nia araε.

²³ Njòì Zāa í so ide iyi walii Ezai í tako í fòu í je nηa do í ni, Amui ò je inε iyi wa dō anu si gbabua wa ni, I teese kpāai Lafēε kú te ηa.

²⁴ Wee inε ηa iyi à be wa ηau, Farisi ηai. ²⁵ Njòì à bee Zāa à ni, ì ni i kù je inε iyi Ilaaō í cicau, i kù je Elii, i kù nò i kù je walii iyi á na ku naau. To, na mii í jò ì ya maa dasi inε ηa inyi. ²⁶ Njòì Zāa í je nηa í ni, amu inyii ò wa n dasi inε ηa, amma inε iyi á na ku naau í wa anini nηe nò i kù màa ηa. ²⁷ Nηui á naa si anyim. Nò n kù tosi n fū baa ikūi baataε. ²⁸ Ide ηau ihē fei Betanii í ce. Betaniu do ikpa nunui daakoi idoi Zuudēei í wa. Tengi bei Zāa wa dasi inε ηa inyi.

Jesui í je angudāi Ilaaḗ

²⁹ Iju kumáe ḡḡi Zāa í ye Jesu wa naa sie, ḡḡi í sḡ ine ḡḡa í ni, i cḡḡ ḡḡa. Ine ihēi í je angudāi Ilaaḗ iyi á nya dulum dii inei andunya ḡḡa ku neḡ. ³⁰ Ideei ñ tako ñ fḡ wo ñ ni ine ḡḡ wa naa si anyim iyi í rem, domi nje í wee hai waati iyi a kù bí amu. ³¹ Amu takam n kù mà mà ḡḡui à ni á na ku naau wo, amma amu ñ naa ku dasi ḡḡe inyii ku ba iḡe inei Izireli ḡḡa i màa ḡḡa.

³² ḡḡi Zāa í sḡ ḡḡa má í ni, ñ ye Hundei Ilaaḗ wa kita sie wa hai lele. Hundeu í yei bei ankasiidi. ³³ Amu mḡ n kù mà mà ḡḡui à ni á na ku naau wo. Amma Ilaaḗi í bem wa n naa n dasi ine ḡḡa inyi. Nḡ ḡḡui í sḡm mii iyi á jḡ n màa. Í ni an ye ine ḡḡ iyi Hundei ḡḡu á kita ku de sie wa nḡ ku maa wa be. ḡḡui á daa ine ḡḡa si Hundei ḡḡu. ³⁴ Ñ ḡḡḡ, nḡ ñ wa n jea ine ḡḡa seeda iyi ḡḡui í je Amai Ilaaḗ.

Mḡcḡ sintei Jesu ḡḡa

³⁵ Iju kumáe Zāa í wa be má, wa leekí do mḡcḡ minjie ḡḡ ḡḡa. ³⁶ ḡḡi à ye Jesu wa lḡ nḡ Zāa í ni, i cḡḡ ḡḡa. Ine ihēi í je angudāi Ilaaḗ.

³⁷ Iyi mḡcḡ ḡḡau à ḡbḡ ideu ḡḡi à too Jesu. ³⁸ ḡḡi Jesu í sinda í ba à waa too ḡḡu wa, nḡ í bee ḡḡa í ni, mii ì waa de ḡḡa. ḡḡi à ni do fee ḡḡa, Rabi, waatḡ mḡetu. ḡḡi à beee à ni, iwoi í je kpasēe. ³⁹ ḡḡi í je ḡḡa í ni, i naa i cḡ ḡḡa. Nḡ à tooe à koo à cḡ bii í wa nḡ à hoe be. Ideu ihēi í cei ale zakai isḡ mḡe.

⁴⁰ Ine akāi amanḡ minji ḡḡa iyi à ḡbḡ idei Zāa nḡ à too Jesuu, ḡḡui í je Anderee, ifḡi Simḡḡ Piḡḡ. ⁴¹ Iyi í sekee hai bi Jesu ḡbakā í koo í kpe Simḡḡ igbāe nḡ í sḡḡ í ni, à ye ine iyi Ilaaḗ í cicau. ⁴² ḡḡi í bḡḡ Simḡḡ bi Jesu. Iyi Jesu í cḡḡ nḡ í ni, ñ mà iyi awḡi ì je Simḡḡ

amai Zãa, amma Sefasii aa ya kpee bebɛi. (Iriu bɛ do Pιεε fei, yaaseɛi í jɛ kuta.)

Jesu í kpe Filipu do Natanieli

⁴³ Iju kumáɛ Jesu í dasi idɔ n̄ɲu ku bɔ ilɛi Galilee. Iyi í to bɛ n̄ɔi í ko Filipu nɔ́ í s̄ɔ́ í ni, toom wa. ⁴⁴ Wee Filipu inɛi Bɛsaidai. Anderee do Pιεε n̄a mɔ́ inɛi ilu bɛ n̄ai. ⁴⁵ N̄ɔi Filipu í koo í dɛdɛ Natanieli í s̄ɔ́ í ni, à yɛ inɛi iyi Moizi í kɔ́ idɛɛ si tiai woodau nɔ́ walii n̄au mɔ́ à fɔ́ idɛɛ. Inɛɛu n̄ɲui í jɛ Jesu inɛi Nazareti amai Zozɛfu. ⁴⁶ N̄ɔi Natanieli í beɛɛ í ni, inɛ j̄iida gɔ́ á yɔ́kɔ́ ku fita hai Nazareti mbɛ? N̄ɔi Filipu í ni, naa i koo i cɔ́.

⁴⁷ N̄ɔi à waa koo. Iyi Jesu í yɛ Natanieli wa naa bi tɛɛ n̄ɔi í ni, i cɔ́ n̄a, amai Izireli takæi wa naa bɛ, kù nɛ taki kãma si idɔɛ. ⁴⁸ N̄ɔi Natanieli í beɛɛ í ni, hai iwoi ì mà̀m. N̄ɔi Jesu í ni, baa hee Filipu koo maa kpee wa n̄ yɛɛ icui j̄i ndii figiu ih̄ɔ́. ⁴⁹ N̄ɔi Natanieli í ni, Mɛɛtu, awɔu Amai Ilaaɔ́i, awɔu Ilaalui Izirelii. ⁵⁰ N̄ɔi Jesu í jɛaa í ni, ì dasim naanɛ tã si na iyi í j̄ɔ́ n̄ ni n̄ yɛɛ abɛ j̄i ndii figiu ih̄ɔ́? Aa yɛ ngɔ́gɔ́ iyi í la í re iyi bɛ.

⁵¹ Nɔ́ í ni má, ntɔ́ ntɔ́ n̄ wa n s̄ɔ́ n̄ɛ, aa na i yɛ lelei Aɔ́ í c̄i n̄a nɔ́ amalekai Ilaaɔ́ n̄a aa gũ a maa kita si amu Amai Amanɛ.

2

Abɔd̄ɔ́ iyi à ce Kana

¹ Si ajɔ́ mɛɛtasiaɛ n̄ɔi à waa ce abɔd̄ɔ́ gɔ́ Kana ilɛi Galilee. Nɔ́ iyiɛi Jesu í wa bɛ. ² Nɔ́ à kpe Jesu do mɔ́cɔɛ n̄a mɔ́ bi ku ce abɔd̄ɔ́u. ³ N̄ɔi at̄ɛ v̄ɛɛ n̄n̄a í na í tã nɔ́ iyiɛi Jesu í koo í s̄ɔ́ í ni, a n̄a a kù nɛ v̄ɛɛ má. ⁴ Nɔ́ Jesu í jɛaa í ni, yaayi, awɔ́ si aa s̄ɔ́m mii iyi an

ce. Waatim kù to titā. ⁵ N̄oi iyēu í s̄s̄ woo ce icē ηau í ni, i ce bei í s̄s̄ ηē fei.

⁶ Wee tengi bii à waa ce abəd̄su boonyi mēefa gō ηa iyi à ce dō kuta à wa bē, si bei Zuifu ηau à ya kpā si inyii awala ηja. Boonyi akā fei á yəkō ku gba inyi zakai jə̀lə̀ jənka mēē wala mēēfa. ⁷ Nō Jesu í s̄s̄ woo ce icē ηau í ni, i kpā inyi i cuusi boonyi ηau ku kō ηa. Nō à kpā à cuusi hee fei ndēē í kō. ⁸ N̄oi gbakā Jesu í ni a bu a koo a na inē ngboi abəd̄su, nō à bu à waa bō ku náa. ⁹ Amma hee a maa náa, í kpaasi v̄ēē tā. N̄oi inē ngbou í tiēē. (Kù mà hai bii í naa, amma inē ηa iyi à kpā inyiu wa ngu ηa à mà.) Iyi í tiēē nō í kpe məkō tit̄su, ¹⁰ í s̄s̄o í ni, atē iyi í d̄s̄ ku m̄oi à ya tako a naaò wa, bii inē ηa à mō hee à yo a bei a na ηa iyi kù d̄s̄ s̄āa s̄āu. Amma awō, did̄s̄ui ì singa hee í to n̄sei.

¹¹ Iyi bei í jē maamaake sinte iyi Jesu í ce. Kana bei í coo si ilei Galilee. Do yaase bēēbei í nyisiò amboeē nō m̄ocēē ηa à dasiē naanē.

¹² Si anyii ηηu nō i bō Kap̄er̄anumu, ηηu do iyēē do ifōē ηa do m̄ocēē ηa, amma a kù kpe bē.

Jesu í wa bantumai kpas̄ēi Ilaā

(Cō Matie 21:12-13; Maaku 11:15-17; Luku 19:45-46)

¹³ J̄inḡaui Zuifu ηa iyi à ya ni j̄inḡaui Iku ku kuauí í maai wa. N̄oi Jesu í bō Zeruzalēmu. ¹⁴ Waati iyi í to bē, í bō bantumai kpas̄ēi Ilaā nō í ba woo ta ketē do angudā do ankasiidi ηa si bantumai kpas̄ēu do inē ηa iyi à buba à waa kpaasi fia. ¹⁵ N̄oi í ce kolongbai ikū nō í leleò aηa fei hai bē, hee do angudā do ketē ηau fei. Nō í fuka taabui woo kpaasi fia ηau í nikā fia ηja. ¹⁶ Nō í s̄s̄ woo ta ankasiidi ηau í ni, i fitaò

mii ηau be hai ihē. I maà sinda kpasēi Baam ajà nηe.
 17 Iyi mōcōe ηau à gbō beεbe ηoi à ye gigii kukoi idei
 Ilaađ iyi í ni, ñ ne himma si icēi ileeu hee wa bi ku
 kram.

18 Njoi Zuifu ηau à beεε à ni, maamaake yoomai aa
 yōkō í ce nwa ku ba ka mà iyi ì ne kpāai beεbe ku ce.

19 Njoi Jesu í je nηa í ni, i lege ileu ihē ηa nō si afei ajō
 mēeta an dedeε má. 20 Njoi Zuifu ηau à sōō à ni, adō
 ciiji do mēefai à ce à bei à maò ileu ihē. Beirei aa ce
 i dedeε si afei ajō mēeta.

21 Amma idei ile iyi Jesu wa fōu, araēi wa fāa.

22 Na nηu, waati iyi Jesu í jī hai si bale, mōcōe ηa à ye
 gigi iyi í fō ide beεbe wo. Nō à dasi kukoi idei Ilaađ
 naane do ide ηa iyi Jesu í tako í sō ηau.

Jesu í mà idoi inε fei

23 Si bei Jesu í wa Zeruzalemu si waatii jingau Iku
 ku kuau, inε ηa à ye maamaake ηa iyi í ya maa ce nō
 inε nkpō í dasie naane. 24 Amma Jesu kù na ηa ara
 domi í mà idoi inε fei. 25 Kù bee hee a sisia nηu daai
 amanε domi nηu takae í mà mii iyi í wa si idoi amanε
 fei sāa sāa.

3

Jesu do Nikodemu

1-2 Idū ajō nηu gō mōkō gō í bō bi Jesu à ya kpoo
 Nikodemu. Mōkōu Farisii, nō wa je inε ngboi Zuifu
 gō ηa. Iyi í to bi Jesu ηoi í ni, Mēetu, à mà iyi Ilaađi í
 beε wa i naa i kō nwa si cio. À mà beεbei si na iyi í jō
 inε gō kù wεε iyi á yōkō ku ce maamaake ηa iyi ì ya
 maa ce bii kù je Ilaađi í wεε do lafēε. 3 Njoi Jesu í jeaa í
 ni, ntō ntō ñ wa n sōei, nō a kù bí inε isε gbeejisia kaa
 yōkō ku ye andunya titōi Ilaađ. 4 Amma Nikodemu í

beeε í ni, inε iyi í la tā, beirei aa ce a búu má. Á nyi inoi iyee a bei a buu ise gbeejisia máí?

⁵ Njoi Jesu í jεaa í ni, ntɔ ntɔ, bii kù je inyi do Hundei Ilaađi í bi inε gɔ, lafěε kaa yɔkɔ ku lɔ andunya titōi Ilaađ. ⁶ Amanε amanεi í ya bí, Hundei Ilaađ mɔ hundei í ya bí. ⁷ Ñ sōε ñ ni, í gbe a bí inε ise gbeejisia. Amma maà jò ideu ku muε biti. ⁸ Fufu í ya maa cei do bii í bi, nɔ ò ya maa gbɔ ibae, mà irei. Amma i kaa mà hai bii wa naa hee má je bii wa bɔ. Beεbe mɔi í ye do inε iyi Hundei Ilaađ í bí fei.

⁹ Njoi Nikodemu í beeε í ni, beirei á ce ku ce. ¹⁰ Njoi Jesu í jεaa í ni, awɔi ò waa kɔ inei Izireli ŋa si cio nɔ i kù mà yaasei ideu be? ¹¹ Ntɔ ntɔ ñ wa n sōε, ide iyi à mài à waa fɔ, nɔ à waa je sεɛdai mii iyi à ye. Amma do nŋu fei, i ci ya jesi sεɛda nwa ŋa. ¹² Ñ wa n sō ŋε ide iyi wa ce si andunya nɔ i kù dasi naane ŋa. To, bii beεbei, nɔ beirei aa ce i dasi naane ŋa bii n sō ŋε mii ŋa iyi wa ce lelei Ađ. ¹³ Inε gɔ kù wεε iyi í bɔ lelei Ađ bii kù je amu Amai Amanε, amu iyi ñ kita wa hai lelei Ađ.

¹⁴ Si bei Moizi í kɔa njo si jii í wuu lele si gbaau, beεbe mɔi amu Amai Amanε kù ne bei á ce iyi a kù wu aram lele, ¹⁵ ku ba inε iyi í dasim naane fei ku ba kuwεε hai tā. ¹⁶ Ilaađ í bi inei andunya ŋa jiida jiida hee í na ŋa Ama akāε ku ba inε iyi í dasie naane fei ku maà ce nfe, amma kú ne kuwεε iyi ci ya tā. ¹⁷ Ilaađ kù be Amaε wa si andunya ku ba ku yeò taalei inei andunya ŋa, amma í bɔɔ wai ku ba inei andunya ŋa a ba faaba na saabuε.

¹⁸ Inε iyi í dasie naane, Ilaađ kaa ye taaleε, amma inε iyi kù dasie naane í ye taalei lafěε tā, si na iyi í jò kù dasi ama akāε naane. ¹⁹ Í ye taalei inε dimi beεbe

ηαι si na iyi í jò inya kumá í naa si andunya, amma inε ηα à bi ilu kuku í re inya kumáu. À bi ilu kukuui si na iyi í jò kuce ηηα kù síα. ²⁰ Ntò ntò, inε iyi wa ce laalò fei í ya cé inya kumái. Ci ya naa si inya kumáu ku ba mii iyi wa ce ku maà fita gbugbãa. ²¹ Amma inε iyi wa too kpāai ntò í ya ce icεε ηαι do idòòbii Ilaaḏ. Na ηοi í jò á naa si inya kumá ku ba a ye mii iyi ηηυ wa ce ti idòòbii Ilaaḏi.

Jesu do Zāa

²² Si anyii ηηυ, Jesu do məcəε ηα à bò ilei Zudee. Aηαò ηα à ce be ajò minji, nò Jesu í dasi inε ηα inyi. ²³ Zāa mò wa dasi inε ηα inyi ilui Enòò, kəkəi Salimu, domi inyi í kpò be. Inε ηα à wasi ku koo sie nò wa dasi ηα inyi. ²⁴ Waati beεbe a kù dasi Zāa piisḏò titā.

²⁵ Nηi məcəi Zāa ηα do Zuifu gò à waa ce kakəò si buki iyi amanε á ce ku bei ku má. ²⁶ Nηi à bò bi Zāa à ni, Mεetu, ajəε ì je seεdai məkə iyi inεò ì wa icei idoi Zuudεευ, mà irei. Wee nsei ηηυ mò wa dasi inε ηα inyi, nò inε fei wa bò bi tεε. Kù jεε si ide kāmā?

²⁷ Nηi Zāa í sḥ ηα í ni, inε gò kaa yəkə ku ba ngəgə bii kù je Ilaaḏi í muaa. ²⁸ Inε taka ηηε ì je seεdam iyi ñ ni n kù je inε iyi Ilaaḏ í cica, amma à bεm wai ku ba n cuaa wa. ²⁹ Inε iyi í ne abo titḥ ηηui í je məkə titḥ, mà irei. Amma kpaasii məkə titḥ, inε ηηυ á leekli ku maa gbə. Nηυ mò í ya ne inə didḥ ntò ntò waati iyi í gbə imui məkə titḥ. Na ηοi í jò nsei amu takam ñ ne inə didḥ nla nla. ³⁰ Kù ne bei á ce iyi beεrei Jesu kù kḥosi, nò tom kù ne bei á ce iyi kù kaye.

Inε iyi wa naa hai lelei Aḥ

³¹ Nò Zāa í ni má, inε iyi í naa hai lele ηηui í re inε fei. Inε iyi í je ti andunya, inei andunyai, idei

andunyai í ya maa fə. Ine iyi í naa hai lele n̄ɲui í re ine fei. ³² Wa je seɛdai mii iyi í ye do iyi í gbə. Amma ine k̄ama k̄u waa jesi seɛdaɛ. ³³ Ine iyi í jesi seɛdaɛ, í jesi iyi Ilaaḏ í je ilu ntə. ³⁴ Ine iyi Ilaaḏ í be wa ideɪ Ilaaḏi wa fə, domi Ilaaḏ í muaa Hundee do inə akā. ³⁵ Ilaaḏ Baaba í bi Amaɛ nə í daa mii fei si awə. ³⁶ Ine iyi í dasi amau naane fei í ne kuwɛɛ hai tā. Ine mə iyi í kə ku dasie naane kaa ba kuwɛɛu, amma idəək̄i Ilaaḏ í wa si irii lafɛɛ.

4

Jesu do inaaboi Samari gə

¹⁻³ Farisi ɲa à gbə iyi Jesu wa ba məcə ɲa wa dasi ɲa inyi wa re Zāa. Amma k̄u je Jesu takaeɪ wa dasi ine ɲa inyiu, məcəɛ ɲai à waa coo. Ajə n̄ɲu gə Jesu í gbə iyi à waa fə beɛbe, ɲoi í ne hai Zudee be wa bə ilei Galilee. ⁴ Wee ku bei ku to be tilasii ku too do ilei Samari.

⁵ N̄oi í to si ilui Samari gə iyi à ya kpe Sikaa, kək̄i iko iyi Zakəbu í mua Zozefu amaɛu. ⁶ Bei ləgəi Zakəbuu í wa. Jesu í to bei zakai dasā. N̄oi í koo í buba si it̄ii ləgəu si na iyi í jə í gbɛɛji do isɛɛɛu.

⁷ N̄oi inaaboi Samari gə í naa inyi ku kpā. N̄oi Jesu í ni, muum inyi n mə. ⁸ Wee məcəɛ ɲa à bə inə ilu ije ku ra wa. ⁹ N̄oi abou í s̄ə Jesu í ni, awə Zuifu, beirei í ce ì waa təəm inyi ku mə, amu inaaboi Samari. Abou í ni beɛbei si na iyi í jə Zuifu ɲa do inei Samari ɲa a ci ya ce nje fə. ¹⁰ N̄oi Jesu í jɛaa í ni, bii ì mà amuai Ilaaḏ wo, nə bii ì mà ine iyi wa təɛ inyi ku mə, aa təəm nii wo nə n muɛ inyii kuwɛɛ.

¹¹ N̄oi abou í s̄ə í ni, məkəyi, i k̄u ne gooka. Wee ləgəu í j̄i isa. Beirei aa ce ì ba inyii kuwɛɛu.

¹² Zakəbu, bala nwai í tu nwa ləgəu ihɛ. Nə n̄ɲu do

amae ŋa do mɛɛmue ŋa fei ihēi à ya mɔ. M̀a awɔ̀ ì waa tamaa ì re Zakɔbu bala nwaui. ¹³ Nɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ iyi í ya mɔ inyii lɔgɔu ihɛ fei, agbɛ á kpaá má. ¹⁴ Amma inɛ iyi an mua inyi ku mɔ, agbɛ kaa kpa lafɛɛ má, domi inyi iyi an mua lafɛɛ á maa sɔ́i bei inyii isɔ́ nɔ́ á na inɛ kuwɛɛ hai tã. ¹⁵ Nɔi abou í ni, m̀akɔ́yi, ñ bi i muum dimii inyiu bɛ ku ba agbɛ ku maà kpaam má nɔ́ n maà n naa inyi ku kpã ihɛ má.

¹⁶ Nɔi Jesu í sɔ́o í ni, koo kpe m̀akɔ́e wa i naa wa ihɛ ŋa. ¹⁷ Nɔi abou í jɛa Jesu í ni, n kù nɛ m̀akɔ́. Nɔi Jesu m̀o í ni, ntɔi ì fɔ́ iyi ì ni i kù nɛ m̀akɔ́, ¹⁸ domi m̀akɔ́ miui ì tako ì nɛ. Nɔ́ wee m̀akɔ́ iyi ì nɛ si nsei kù jɛ m̀akɔ́e. Inɛ nɲu ntɔi ì fɔ́.

¹⁹ Nɔi abou í ni, m̀akɔ́yi, ñ yɛ iyi awɔ́u waliiii. ²⁰ To, awa inɛi Samari ŋa, bala nwa ŋa si geeteu ihɔ́i à ya gule a tɔ́o Ilaaɔ́ wo, amma inɛ Zuifu ŋa, ì ni í gbe Zeruzalemui inɛ ku ya gule ku tɔ́oɛ. ²¹ Nɔ́ Jesu í sɔ́o í ni, abooyi, dasi idem iyi an sɔ́e naanɛ. Awaati wa naa iyi a kaa gule a tɔ́o Ilaaɔ́ Baaba si antai geeteu ihɔ́ hee má jɛ Zeruzalemu. ²² Inɛ inɛi Samari ŋa, ì waa gulea Ilaaɔ́, amma i kù màa ŋa. Awa Zuifu ŋa à màa à bei à waa guleaɔ́, domi idei faaba wa naai hai bi Zuifu ŋa. ²³ Amma awaati gɔ́ á na ku naa, nɔ́ í to wa tã m̀am de, iyi Hundei Ilaaɔ́ á j̀ò inɛ ŋa a maa gule a tɔ́o Ilaaɔ́ Baaba do ntɔ́. Woo guleaa do yaase bɛɛbɛ ŋai í bi. Inɛ bɛ ŋai à jɛ woo guleaa Ilaaɔ́ ntɔ́ ntɔ́. ²⁴ Ilaaɔ́i í jɛ Hundɛ, nɔ́ kù nɛ bei aa ce iyi a kù guleaa si Hundɛ do si ntɔ́. ²⁵ Nɔi abou í sɔ́o í ni, ñ mà inɛ iyi Ilaaɔ́ í cica á na ku naa. Bii í naa nɲui á sisi nwa fei ndɛɛ. ²⁶ Nɔi Jesu í ni, amui ihɛ, amu iyi ñ wa n bae ide ku fɔ́.

²⁷ Waati bɛɛbɛ m̀acɔ́i Jesu ŋau à to wa. Nɔi ideu í

mu ŋa bitɪ ntɔ ntɔ do iyi à yɛ wa ba inaabo ide ku fɔ. Do nŋu fei, kām̄a nŋa gɔ kù bee abou mii iyi í bi. A kù nɔ a kù bee Jesu a kù ni, mii í ce ì waa ba abou ide ku fɔ.

²⁸ Nɔi abou í jile bɔɔdɔe be í nyi inɔ ilu í koo í sɔ inɛ ŋa í ni, ²⁹ i naa i koo i cɔ inɛ gɔ iyi í sɔm mii iyi ñ tako ñ ce fei. Mà inɛ iyi Ilaaɔ́ í cicau mbe ya. ³⁰ Nɔ inɛ ŋa à fita wa hai inɔ iluu à waa bɔ bi Jesu.

³¹ Waati beɛbe mɔcɔe ŋa à wasi ku mantee à waa ni, Mɛetu, jɛ titã. ³² Amma í sɔ ŋa í ni, ñ ne dimii ije gɔ iyi i kù mà ŋa. ³³ Nɔi mɔcɔ ŋau à bee nje à waa ni, mà inɛ gɔ í naa ije wai de.

³⁴ Nɔ Jesu í sɔ ŋa í ni, ijɛm nŋui í jɛ n ce idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa nɔ n kpa irii icɛɛ iyi í dasim. ³⁵ Inɛ ì waa ni í gbe cukpa mɛe a bei a da iya. Amma amu ñ wa n sɔ ŋɛ, i cɔ iko ŋau, mii ku gbɛ ŋau fei í jɪa í to ku da. ³⁶ Inɛ iyi wa da í wasi fiaɛ ku gba tã, nɔ amaaje iyi wa tɔtɔu ti kuwɛɛ hai tã. Si beɛbe woo gbɛ do woo da à ne inɔ didɔ́ ajɔ. ³⁷ À ya kpa mɔnda gɔ a ni, inɛ gɔ wa gbɛ nɔ inɛ mmu gɔ wa da. Mɔndau ntɔi wa fɔ. ³⁸ Ñ be ŋei i koo i da si iko bii i kù logoo ŋa. Inɛ gɔ ŋai à ce icɛ be, wee nsei inɛi ì naa ì waa da mii iyi à gbɛu ŋa.

³⁹ Inɛi Samari nkpɔ nkpɔi í dasi Jesu naane si inɔ iluu be si na iyi í jɔ abou í tako í sɔ ŋa í ni Jesu í sɔ nŋu mii iyi nŋu í ce wo fei. ⁴⁰ Na nŋu, inɛi Samari ŋau à koo à ba Jesu à tɔe suuru ku gbe bi ti aŋa. Nɔ í ce be ajɔ minji. ⁴¹ Inɛ nkpɔi í dasi naane má waati iyi à gbɔ idei Jesu, ⁴² ŋɔi à sɔ abou à ni, kù jɛ na ide iyi ì fɔu nŋu akãi í jɔ à dasi Jesu naane má, amma si na iyi í jɔ awa taka nwa à gbɔ ideei nɔ à mà iyi do ntɔ nŋui í jɛ Woo faabai andunya.

Jesu í jò amai akawe nla gò í ba iri

⁴³ Iyi Jesu í ce ajò minji be ηοi í ne í bə ikpa ilei Galilee, ⁴⁴ domi ηηu takae í fə wo í ni, walii ci ya ne beere si ilue. ⁴⁵ Iyi í to Galilee ηοi ine ηau à gbaa do inə didə. Tako wo à bə jingau Zeruzalemu nə à ye mii iyi í ce be fei. Na ηοi í jò à gbaa do inə didə.

⁴⁶ Nə í nyi í bə Kana si ilei Galilee má, tengi bii í tako í jò inyi í kpaasi v̄εεu. Wee akawei ilaalu gò í wa Kaperanumu, amae kù waa ne baani. ⁴⁷ Nəi í gbə iyi Jesu í ne hai ilei Zudee í naa ilei Galilee. Nəi í dede hai Kaperanumu í bə bi tee í koo í təe suuru ku na ku faaba amai ηηu iyi wa bi ku ku. ⁴⁸ Nəi Jesu í jeaa í ni, iηe i ci ya dasi naane ajò k̄ama ηa bii kù je ì ye nyinda do maamaake gò ηa sisi. ⁴⁹ Nəi akaweu í ni, məkəyi, n̄ wa n təe suuru í naa wa bi tom hee amau ku maa ku. ⁵⁰ Nəi Jesu í s̄o í ni, koo i ne, amae á wεε.

Nə inεεu í dasi idei Jesuu naane nə í ne. ⁵¹ Iyi í dasi kp̄ai idee wa ne ηοi í ko woo ce icεε ηa à waa naa. Nəi à s̄o à ni, amae í ba iri. ⁵² Nəi í bee ηa si waati yoomai í ba iri. Nəi à ni, ana isə akāi b̄ōu í nya. ⁵³ Nəi baai amau í ye gigi iyi waatiu bei Jesu í s̄o ideu dee dee í ni, amae á wεε. Nə ηηu do inei kpas̄εe ηa fei à dasi Jesu naane.

⁵⁴ Ise gbeejisiai ih̄e bebei iyi Jesu í dede hai ilei Zudee í naa ilei Galilee nə si kunaεeu fei í ce maamaakei. Iyi ih̄i í je maamaake minjisia.

5

Jesu í jò wεεge gò í ba iri

¹ Si anyie ηοi jingau gò í to wa. Jingaui Zuifu ηai. Nə Jesu í bə Zeruzalemu. ² Wee Zeruzalemu be,

bi ku lɔ̀ò inɔ̀ iluu í kpɔ̀. Andɛ akāi à ya kpe Andei angudā ŋa. Kɔ̀kɔ̀i andɛu bei fatama nla gɔ̀ í wa. Nɔ̀ à ma si ile iyi í nɛ andɛ miu. Do feei Ebɛɛ Betizadai à ya kpoo. ³ Si andei ile ŋaui bɔ̀ɔ̀ nkɔ̀ɔ̀ í ya na ku maa sũ, fɛɛju ŋa do woo sukutɛ do wɛɛɛɛ ŋa. [Bei à ya sũ a maa degbe kuyayai inyiu, ⁴ domi ajɔ̀ gɔ̀ ŋa amalekai Ilaaɔ̀ í ya kita wa ku lɔ̀ si fatamau nɔ̀ ku fɔ̀ inyiu. Bii inyiu í fɔ̀ bɔ̀ɔ̀ iyi í tako í dasi bɛ dimii bɔ̀ɔ̀ iyi í nɛ fei í ya ba irii.] ⁵ Wee inɛ gɔ̀ í wa bɛ, bɔ̀ɔ̀u adɔ̀ kuntaa do mɛɛjɔ̀ í ce siɛ. ⁶ Iyi Jesu í yɔ̀ɔ̀ wa sũ bɛ í bei í mà iyi í kpe bɛ ŋɔ̀i í beɛɛ í ni, ì bi i ba iri? ⁷ Ŋɔ̀i bɔ̀ɔ̀u í jɛaa í ni, mɔ̀kɔ̀ɔ̀yi, n kù nɛ inɛ iyi á dasim si inyiu waati iyi í fɔ̀. Hee n maa n kookaai n maa n dasi inyiu, inɛ gɔ̀ í ya takom nii.

⁸ Ŋɔ̀i Jesu í sɔ̀ɔ̀ í ni, dede i ka sɛɛɛ, i nɛɔ̀. ⁹ Ŋɔ̀i gbakā inɛɛu í ba iri nɔ̀ í ka sɛɛɛ í dasi kpāa wa nɛ.

Wee ajɔ̀i kusĩmii. ¹⁰ Ŋɔ̀i inɛ ngboi Zuifu ŋau à sɔ̀ inɛ iyi í ba iriu à ni, ajɔ̀i kusĩmii nnyi. Wooda nwa í ganji i so sɛɛɛ. ¹¹ Ŋɔ̀i í sɔ̀ ŋa í ni, inɛ iyi í jɔ̀ n ba irii í ni n so sɛɛm n nɛ. ¹² Ŋɔ̀i à beɛɛ à ni, yooi í sɔ̀ɛ í ni i so sɛɛɛ i nɛ. ¹³ Amma inɛ iyi í ba iriu kù mà lafɛɛ si na iyi í jɔ̀ zamaa í wa bɛ nɔ̀ Jesu í dasi inɔ̀ ŋa.

¹⁴ Iyi í ce sãa ŋɔ̀i Jesu í yɔ̀ɔ̀ bantumai kpasɛi Ilaaɔ̀ nɔ̀ í sɔ̀ɔ̀ í ni, wee ì ba iri bɛbɛi. To, maà ce dulum má ku ba laalɔ̀ iyi í re bɛɛbɛ ku maà baɛ má. ¹⁵ Ŋɔ̀i inɛɛu í nyi bi inɛ ngbo ŋau í sɔ̀ ŋa í ni Jesu í jɔ̀ nɲu í ba iri. ¹⁶ Ŋɔ̀i í jɔ̀ inɛ ŋau à waa kpā Jesu iju si na iyi í jɔ̀ í ce dimii mii nɔ̀u bɛ si ajɔ̀i kusĩmi. ¹⁷ Amma Jesu í sɔ̀ ŋa í ni, Baam í ya maa ce icɛi waati kãma fei, bɛɛbɛ mɔ̀i amu takam ñ wa n ce.

¹⁸ Na irii ideu bei Zuifu ŋa à teese à waa dɛ Jesu ku kpa, kù jɛ si na iyi í jɔ̀ í jɔ̀ inɛɛu í ba iri si ajɔ̀i kusĩmi

n̄ɲu akã, amma si na iyi í jò wa wã araei do Ilaaḍ má, wa ni Ilaaḍi í je baai n̄ɲu.

Yiikoi Amaí Ilaaḍ

¹⁹ N̄ɲi Jesu í s̄ɔ̄ ɲa í ni, nt̄ɔ̄ nt̄ɔ̄ n̄ wa n s̄ɔ̄ ɲei, amu Ama, n kaa n ȳɔk̄ɔ̄ n ce nḡɔḡɔ do aram bii kù je mii iyi n̄ ye Baam wa ce. Mii iyi Baaba wa ce fei, n̄ɲui amu m̄ɔ̄ Ama n̄ wa n ce. ²⁰ Baaba í bi amu Amae n̄ɔ̄ í nyisim mii iyi n̄ɲu takae wa ce fei. Á nyisim ice iyi í re be ih̄ẽ má m̄ɔm ku ba in̄ɛ fei i biti ɲa. ²¹ Nt̄ɔ̄ nt̄ɔ̄, si bei Ilaaḍ Baaba í ya j̄i iku ɲa n̄ɔ̄ ku ce ɲa ilu hunde, beɛbe m̄ɔi amu Amae an mua in̄ɛ ɲa iyi n̄ bi kuw̄ɛɛ. ²² Ilaaḍ Baaba takae ci ya kiiti in̄ɛ ḡɔ, amma í so kiitiu fei í daa amu Amae si aw̄ɔ, ²³ ku ba in̄ɛ fei ku saalu amu Amau si bei à waa saalu Ilaaḍ Baaba. In̄ɛ iyi kù saalu amu Amau, Baaba iyi í b̄em wai kù saalu.

²⁴ Nt̄ɔ̄ nt̄ɔ̄ n̄ wa n s̄ɔ̄ ɲei, in̄ɛ iyi wa gb̄ɔ idem n̄ɔ̄ í dasi in̄ɛ iyi í b̄em wa naane, laf̄ɛɛ í n̄ɛ kuw̄ɛɛ hai tã. Kaa naa bi ku ce kiiti má, amma í kua iku í l̄ɔsi kuw̄ɛɛi. ²⁵ Nt̄ɔ̄ nt̄ɔ̄, awaati wa naa n̄ɔ̄ wee í to wa tã, iyi iku ɲa aa gb̄ɔ imui amu Amaí Ilaaḍ n̄ɔ̄ si in̄ɔ̄ ɲa in̄ɛ ɲa iyi à gb̄ɔ imum fei aa n̄ɛ kuw̄ɛɛ *. ²⁶ Si bei Baaba takae í je irii kuw̄ɛɛ, beɛbe m̄ɔi í jò amu Amae n̄ je. ²⁷ N̄ɔ̄ í muum kp̄ãa n kiitiò in̄ɛ ɲa, si na iyi í jò n̄ je Amaí Aman̄ɛ. ²⁸ Na n̄ɲu, i maà biti ɲa, domi waati wa naa iyi iku ɲa fei aa gb̄ɔ imum, ²⁹ n̄ɔ̄ aa fita wa hai si bal̄ɛ. In̄ɛ ɲa iyi à ce j̄iidae aa j̄i si kuw̄ɛɛ hai tã. In̄ɛ ɲa m̄ɔ̄ iyi à ce laal̄ɔ aa j̄i n̄ɔ̄ a kiiti ɲa.

Mii ɲa iyi wa nyisi iyi Jesu í n̄ɛ yiiko

³⁰ Jesu í ni, n kaa n ȳɔk̄ɔ̄ n ce nḡɔḡɔ do aram. Si bei Ilaaḍ í s̄ɔ̄m si beɛbei an ceò kiitiu, n̄ɔ̄ kiitim í je

* **5:25** iku ɲa Kù je in̄ɛ ɲa iyi à ku nt̄ɔ̄ nt̄ɔ̄ ɲai wa f̄ãa. Amma in̄ɛ ɲa iyi dulum du ɲa í jò à je bei iku ɲai wa f̄ãa.

dee dee domi n kù wa n de idɔɔbim ku ce, bii kù je idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa. ³¹ Bii amu takam nii ñ wa n jea aram sɛɛda wo, sɛɛdam kù je ntɔ. ³² Amma inɛ gɔ í wɛɛ iyi wa jea inɛ ña sɛɛdam nɔ ñ mà iyi sɛɛda iyi wa je ñña na irim nɔu ntɔi. Lafɛi í je Zãa woo dasi inyi. ³³ Inɛi í bɛ siɛ inɛ ña, nɔ ide iyi í fɔ si gãmɛm nɔu ntɔi. ³⁴ Kù je ñ wa n de amanɛ ku jɛɛm sɛɛda, amu de ñ wa n fɔ bɛɛbei ku ba i ba faaba ña. ³⁵ Zãau bɛ í yɛi bei fitila iyi à má ku má inya. Nɔ waati keeke gɔ ì jɛsi i wɛɛð inɔ didɔ si inya kumáɛu ña. ³⁶ Amma sɛɛda gɔ í wɛɛ iyi í la í re ti Zãa. Sɛɛdau í je ice iyi ñ wa n ce. Aɔ Baabai í daam si awɔ, ññu mɔi wa jea inɛ ña sɛɛdam nɔ wa nyisi iyi Ilaaɔ Baabai í bɛm wa. ³⁷ Ilaaɔ Baaba takai wa jea inɛ ña sɛɛdam. Amma inɛ i kù gbɔ ide ku fɔɛ baa ajɔ akã ña hee má je i yɔɔ do iju ña. ³⁸ Ideɛ kù ba bi ku buba si ñɛ, domi i kù dasi amu iyi í bɛ wau naanɛ ña. ³⁹ Inɛ í ya maa cio kukɔi idei Ilaaɔ si na iyi í jɔ ì waa tamaa aa ba siɛ kuwɛɛ hai tã ña. Nɔ wee kukɔ ñau bɛ fei wa jea inɛ ña sɛɛdam. ⁴⁰ Amma do ññu fei ì kɔ ku naa bi tom ku ba i ba kuwɛɛ ña.

⁴¹ N kù wa n de saabu bi amanɛ ña. ⁴² Amma ñ mà ñɛ. Ñ mà iyi i kù nɛ kubii Ilaaɔ si idɔ ñɛ ña. ⁴³ Do irii Baam nii ñ naa, nɔ i kù gbam ña. Amma bii inɛ gɔ ñɛ í naa do irii arai ññu takai, lafɛi aa gba ña. ⁴⁴ Bii bɛɛbei beirei aa ce i dasim naanɛ ña, inɛ iyi ì ya maa de saabui ñɛ ña inɛ duusɔ nɔ i kù waa de saabu iyi wa naa hai bi Ilaaɔ ña, ññu iyi kù nɛ saa. ⁴⁵ I mà tamaa mà amui an yɛ taale ñɛ bi Ilaaɔ Baaba. Moizi, ññu iyi ì waa naanɛ ñau, ññui á yɛ taale ñɛ. ⁴⁶ Bii ì dasi Moizi naanɛ ntɔ ntɔ ña wo, aa dasi amu mɔ naanɛ ña, domi idem nii Moizi í kɔ. ⁴⁷ Amma i kù dasi ideɛ naanɛ ña. To, beirei aa ce i dasi idem

naaŋe ŋa.

6

Jesu í wò amanε dubu miu (5.000)

(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17)

¹⁻⁴ Si anyii nŋu, jingauí Zuifu ŋa iyi à ya kpe Iku ku kuau í maai wa. Waati beεbei Jesu í kua icei tenkui Galilee. Tenkuui à ya nyi a kpe Tiberia má. Nɔi zamaa nkpɔ wa tooε, domi à ye maamaake ŋa iyi í ya maa ce ku maa faabað bɔɔ ŋa. Nɔi Jesu í gũ geete gɔ í buba do mɔcɔε ŋa ajɔ. ⁵ Iyi í cɔ ilu nɔ í ye zamaa nla gɔi wa naa bi tεε. Nɔi í bee Filipu í ni, iwoi aa ka ba ije iyi aa ka ra inε ŋau ihε a je. ⁶ Í fɔ beεbei ku cɔð laakai Filipu domi í mà bei nŋu á ce tā.

⁷ Nɔi Filipu í jeaa í ni, baa fiái icei ajɔ cɔɔ minji kaa to ka ra nŋa ije, iyi aŋa fei aa ba kekee kekee. ⁸ Nɔi inε akāi mɔcɔ ŋau iyi à ya kpe Anderee, ifɔi Simɔɔ Piεε í ni, ⁹ ama awaasũ gɔ í wa ihε í nε pεε ara miu do cεε keeke minji. Amma nŋu be kaa cea zamaa nlau ihε nkāma.

¹⁰ Nɔi Jesu í ni, í jð aŋa fei a buba. Wee inyau í nε fɔfɔ nkpɔ nkpɔ. Nɔi aŋa fei à buba. Si inɔ nŋa kukpɔi inεmɔkɔ ŋau í to dubu miu (5.000). ¹¹ Nɔi Jesu í so pεε ŋau í saabu Ilaaɔ, nɔi í jð à kpεa inε ŋa iyi à waa bubau. Beεbe mɔi í ce do cεε ŋau. Nɔ à je bei à bi. ¹² Iyi aŋa fei à je à yo, nɔi Jesu í sɔ mɔcɔε ŋa í ni, i ko ije iyi í gbeu ŋa ku ba gɔgɔ ku maà ce nfe. ¹³ Nɔ à ko ije iyi í gbeu. Si pεε ara miu iyi Jesu í gba í bububu í kpεa inε ŋa à jeu, kɔlɔ maateejii í gbe.

¹⁴ Iyi inε ŋau à ye maamaake iyi Jesu í ceu nɔi à ni, do ntɔ, nŋui í je walii iyi á na ku naa si andunyau.

¹⁵ N̄ɔi in̄e ηau à waa bi a muu do gbugbã a coo ilaalu. Amma si bei Jesu í mà si ηa η̄ɔi í nya ar̄ae n̄ju akã í nyi iri kutau ma.

Jesu wa ne si antai tenku

(C̄o Matie 14:22-33; Maaku 6:45-52)

¹⁶ Iyi ale í le η̄ɔi m̄ɔc̄ɔi Jesu ηau à b̄o it̄fi tenkuu. ¹⁷ N̄ɔi à l̄o ak̄ɔi inyi ku ba a kua a b̄o Kap̄er̄anumu. N̄o à dasi kp̄ãa à waa ne. N̄ɔi idũ í dũ n̄o wee Jesu k̄u to si ηa. ¹⁸ N̄ɔi fufu nla ḡo wa ce n̄o inyi u wa yaya. ¹⁹ Iyi à ne zakai kilo m̄eefa η̄ɔi à h̄ɔnne Jesu wa ne si antai inyi u wa naa bi tu ηa, η̄ɔi zigi n̄ηa í da. ²⁰ Amma Jesu í s̄o ηa í ni, amui, i maà j̄ò n̄jo ku mu ηe. ²¹ N̄ɔi à waa bi n̄ju m̄o ku l̄o in̄o ak̄ɔi inyi u amma wee gbakã à to bii à waa b̄ou.

Zamaau wa de Jesu

²² Iju kum̄ae in̄e ηa iyi à wa icei tenkuu be, à ye ḡigi iyi ak̄o akã í wa be wo. À n̄o à mà iyi Jesu k̄u l̄o ak̄ɔi inyi u do m̄ɔc̄ɔe ηa aj̄o, aηa duus̄o n̄ηai à ne. ²³ Waati beebe, ak̄ɔi inyi ḡo ηa m̄o à naa hai Tiberia n̄o à to inyau. Tenḡi bei Laf̄ēe Jesu í tako í saabu Ilaād̄ í bei í na ηa p̄ēe à j̄eu. ²⁴ Iyi zamaau í ye Jesu do m̄ɔc̄ɔe ηa kãma n̄ηa k̄u wa be, η̄ɔi aηa m̄o à l̄o ak̄ɔi inyi ηau à b̄o ku dede ηa ikpa Kap̄er̄anumu.

Jesui í je ijei kuwee

²⁵ N̄ɔi in̄e ηau à kua icei tenkuu do ikpa ih̄o à koo à ba Jesu be n̄o à ni, M̄eetu, waati yoomai í to wa ih̄e. ²⁶ N̄ɔi Jesu í je n̄ηa í ni, nt̄o nt̄o, ì waa dedem ηai si na iyi í j̄ò ì ba p̄ēe ì je ì yo ηa, k̄u je na iyi í j̄ò ì ye ñ ce maamaake ḡo ηa. ²⁷ I maà ti i ce icei ije iyi í ya s̄ami n̄ju akã, amma i ce icei ije iyi á j̄ò ì ba kuwee hai tã

ηα. Nɔ ije nηu amu Amai Amanei an mu nηε, domi amui Ilaaɔ Baaba í na yiikoε nɔ í jò ine ηα à waa yɔɔ.

²⁸ Nɔi à beε à ni, mii aa ka ce ka ceð ice iyi Ilaaɔ í bi. ²⁹ Nɔi Jesu í je nηα í ni, ice iyi Ilaaɔ í bi si ηei í je i dasi amu woo beε naane ηα.

³⁰ Nɔi à beε à ni, maamaake yoomai aa ce ka yɔɔ ku ba ka dasie naane. Mà ice yoomai aa ce. ³¹ Nɔ à ni má, bala nwa ηα à je ije gɔ iyi à ya kpe mana si gbaa. À kɔɔ à ni í na ηα ije wa hai lelei Aɔ. ³² Nɔi Jesu í je nηα í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ηei, kù je Moizii í mu nηε ijeu wa hai lele, amma Baam nii í mu nηε ije iyi í je ntɔu wa hai lele. ³³ Nɔ ije iyi Ilaaɔ í ya mua ine, nηui í je ine iyi í kita wa hai lele iyi á jò amane ku ba kuwεε hai tā. ³⁴ Nɔi à sɔɔ à ni, məkɔɔyi, mu nwa dimii ijeu be do ajɔ fei.

³⁵ Nɔi Jesu í sɔ ηα í ni, amui ñ je ijei kuwεε. Ine iyi í naa bi tom, ari kaa kpa lafɛε má pai, nɔ ine iyi í dasim naane, agbe kaa kpa má pai. ³⁶ Ñ tako ñ sɔ ηε wo ñ ni, ì waa yeη ηα, amma i kù dasi naane ηα. ³⁷ Ine ηα iyi Baaba í nam fei aa naa bi tom, nɔ ine iyi í naa bi tom baa bii beirei n kaa n nyɔɔ angule. ³⁸ Ñ kita wai hai lelei Aɔ n na n ceð idɔɔbii ine iyi í bem wa, kù je idɔɔbii amu takam. ³⁹ Idɔɔbii ine iyi í bem wa wee. Ine ηα iyi í nam, n maà n jò baa ine akā nηα ku ce nfe amma n jì aηa fei hai si bale si ajɔi ankāanyi. ⁴⁰ Idɔɔbii Baam nii í je ine iyi í ye amu Ama nɔ í dasim naane fei ku ne kuwεε hai tā, an nɔ n jì lafɛε hai si bale si ajɔi ankāanyi.

⁴¹ Nɔi Zuifu ηau à waa gbagba siε na iyi í jò í ni nηu í je ije iyi í kita wa hai lelei Aɔ. ⁴² Nɔi à ni, í jɔ Jesu amai Zozefuu mbe μεε. À mà iyeð baae. Beirei í ce í ni nηu í naai hai lele.

⁴³ N̄ɔi Jesu í s̄ɔ ɲa í ni, i maà ti i maà gbagba na irim beɛbe ɲa. ⁴⁴ Ine ɔɔ kaa yɔkɔ ku naa bi tom bii kù je Baaba iyi í bem wai í fa laf̄ɛ wa. Nɔ ine n̄ɲui an jò ku j̄i hai si bale si aɲɔi ankãanyiu. ⁴⁵ Ine akãi walii ɲau í kɔ í ni, Ilaaɔ takaei á na ku kɔ ine fei si cio. Nɔ beɛbei ine iyi í gbɔ ideɪ Baaba fei nɔ í jirima cioe laf̄ɛ á naa bi tom. ⁴⁶ Ine kãma kù ye Ilaaɔ Baaba do iju, í gbe amu iyi ñ naa hai bi t̄ɛɛu. ⁴⁷ Ntɔ ntɔ, ine iyi í dasim naane fei í ne kuw̄ɛɛ hai tã. ⁴⁸ Amui ñ je ijei kuw̄ɛɛ. ⁴⁹ Bala n̄ɲe ɲa à je mana si gbaa amma kù ganji a ku. ⁵⁰ Amma amu ije ɔɔi ñ wa n fãa iyi í naa hai lele, iyi bii amanɛ í je kaa ku. ⁵¹ Amui ñ je ijei kuw̄ɛɛ. Hai lelei ñ kita wa. Nɔ ine iyi í ba ijeu í je fei í ne kuw̄ɛɛ hai tã. Ijeui í je aram. An náai ku ba ine ɲa a maa w̄ɛɛò.

⁵² Iyi Jesu í fɔ beɛbe ɲɔi Zuifu ɲa à ce si kakɔɔ jiida à waa ni, beirei n̄ɲu á ce ku na wa in̄ai arae ka ɲɔ.

⁵³ N̄ɔi Jesu í s̄ɔ ɲa má í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n s̄ɔ ɲei, bii i kù ɲɔ in̄ai arai amu Amai Amanɛ walakɔ i kù mɔ n̄ɲem i kù ne kuw̄ɛɛ ɲa. ⁵⁴ Ine iyi í ɲɔ in̄ai aram nɔ í mɔ n̄ɲem í ne kuw̄ɛɛ hai tã, nɔ an j̄u hai si bale si aɲɔi ankãanyiu, ⁵⁵ domi in̄ai aram nii í je ije alala nɔ n̄ɲem mɔi í je inyi alala. ⁵⁶ Ine iyi í ɲɔ in̄ai aram nɔ í mɔ n̄ɲem aɔwà aa ka ne anu akã ka maa w̄ɛɛò. ⁵⁷ Baabai í bem wa. N̄ɲui í ne kuw̄ɛɛ nɔ na iriei amu mɔ ñ w̄ɛɛ. Beɛbe mɔi ine iyi í ɲɔm, laf̄ɛ í ne kuw̄ɛɛ na irim. ⁵⁸ Ije iyi í kita wa hai lelei ñ wa n fãa. Ine n̄ɲu kù je bei ije iyi bala n̄ɲe ɲa à je nɔ kù ganji à kuu. Ine iyi wa je dimii ijeu ih̄ɛ á maa w̄ɛɛi hee do aɲɔ fei.

⁵⁹ Ideu bei Jesu í kɔ ine ɲa si ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔtɔɔ Kapɛranumu.

Idei kuw̄ɛɛ hai tã

⁶⁰ Iyi m̄c̄ai Jesu ηau à gb̄o ideu η̄oi nkp̄o n̄ηa í ni, ideu ih̄ē í lele. Yooi á n̄o.

⁶¹ N̄o Jesu í mà iyi à wasi ku gbagba na ideu, η̄oi í bee ηa í ni, ideui í je n̄ηe bi ku koosee? ⁶² Debei, b̄eirei aa ni ηa bii ì ye amu Am̄ai Amane n̄ wa n b̄o lele ηa bii n̄ tako n̄ wa wo. ⁶³ Hundei í ya mua ine kuw̄ee, gbugb̄ai aman̄e k̄u je nk̄ama. N̄o ide iyi n̄ s̄o η̄eu wee hundei, n̄o η̄ui í je kuw̄ee. ⁶⁴ Amma si in̄o n̄ηe ine ḡo ηa a k̄u dasi naane. Jesu í f̄o b̄eebei si na iyi í j̄ò í mà hai sintee ine ηa iyi a kaa dasi n̄ηu naane do ine iyi á na ku zamba n̄ηu. ⁶⁵ N̄o í ni má, na iyi ih̄ē í j̄ò n̄ s̄o ηe wo n̄ ni ine ḡo k̄u w̄ee iyi á naa bi tom bii k̄u je Ilaād Baabai í j̄ò laf̄ēe í naa.

⁶⁶ N̄oi hai waati b̄eebe m̄c̄o nkp̄e ηau à fa ara n̄ηa do anyi a ci ya tooe má. ⁶⁷ Na η̄oi í j̄ò Jesu í bee m̄c̄o maateejie ηau í ni, in̄e m̄o ní, i k̄u waa ne ηai? ⁶⁸ N̄oi Sim̄o Pīe í jeaa í ni, Laf̄ēe, bi yooi aa ka b̄o má. Aw̄oi ì ne idei kuw̄ee hai t̄a. ⁶⁹ Awa à dasi naane n̄o à mà kam kam iyi aw̄oi ì je Ine Kumá iyi í naa hai bi Ilaād. ⁷⁰ N̄oi Jesu í bee ηa í ni, k̄u je amui n̄ cica in̄e maateejiu ba. Do n̄ηu fei ine ak̄ã n̄ηe í je in̄ei Seetam. ⁷¹ Waat̄o idei Zudasi am̄ai Sim̄o Isikariotii wa f̄aa, si na iyi í j̄ò baa do iyi í wa si in̄oi m̄c̄o maateejii ηau fei, n̄ηui á zambae.

7

If̄oi Jesu ηa a k̄u dasi naane

¹ Si anyii n̄ηu, Jesu wa dabii si ilei Galilee. K̄u bi ku b̄o ikpa ilei Zudee domi Zuifu ηau à waa de ku kpaa. ² N̄o wee jingauí Zuifu ηa iyi à ya kpe jingauí Ilei ac̄o í maai wa. ³ N̄oi if̄oi Jesu ηa à s̄o à ni, ne hai ih̄ē i b̄o Zudee ku ba m̄c̄oe ηa iyi à wa ikpa be a ye ice

iyi ì waa ce, ⁴domi bii amanε í bi a mà n̄ɲu bantuma kaa máa ce ngɔgɔ si asii. Bii ì waa ce dimii icε bεεbe, í gbe í nyisi inε ɲa araε. ⁵À waa fɔ bεεbei si na iyi í jò baa aɲa taka n̄ɲa a kù dasiε naanε. ⁶Ŋɔi Jesu í s̄ɔ ɲa í ni, waatim kù to wa titã, amma inε waatiu fei í s̄ɔa n̄ɲei. ⁷Inei andunya ɲa a kaa yɔkɔ a cé ɲε, amma à cé amu domi ñ ya n ni kookoosu n̄ɲa kù s̄ɔa. ⁸Inε i bɔ jingauu, amma amu n kù wa n koo titã, si na iyi í jò waatim kù to wa. ⁹Iyi í s̄ɔ ɲa ideu í tã nɔ í gbe ilei Galilee bε.

Jesu í bɔ jingau

¹⁰Iyi ifɔi Jesu ɲa à bɔ jingauu ɲɔi n̄ɲu mɔ í dede í koo do asii, kù bi a yɔɔ si bantuma. ¹¹Ŋɔi Zuifu ɲau à wasi ku dedεε si waatii jingauu à waa ni, iwoi í wa.

¹²Ŋɔi si zamaau inε ɲa à wasi ku fɔ ideε do gundu. Inε gɔ ɲa à waa ni, inε jiidai. Nɔ inε gɔ ɲa mɔ à waa ni, iboi, wa d̄i ijuu inε ɲai. ¹³Amma kãma n̄ɲa ci ya fɔ ideε do wɔkɔ domi à waa ce n̄ɲoi inε ngbo ɲau.

¹⁴Iyi inε ɲa à jε jingauu à to anini ɲɔi Jesu í koo í lɔ bantumai kpas̄ɛi Ilaaɔ bε wa kɔ inε ɲa si cio. ¹⁵Ŋɔi Zuifu ɲau à biti nɔ à wasi ku ni, beirei inε iyi kù bɔ cio í ce í mà kukɔi idei Ilaaɔ bε ih̄.

¹⁶Ŋɔi Jesu í jε n̄ɲa í ni, ciom kù jε hai si idɔm nii wa fita wa. Hai bi Ilaaɔi wa naa, n̄ɲu iyi í bεm wa. ¹⁷Inε iyi í bi n̄ɲu ku ce idɔɔbii Ilaaɔ, laf̄ɛε á mà bii ciom hai bi Ilaaɔi wa naa, walakɔ bii í jε ti amu takam nii. ¹⁸Inε iyi wa fɔ ide do yiikoi irii araε bεerei n̄ɲu takaei wa dε. Amma inε iyi wa dε bεerei inε iyi í bɔɔ wa, laf̄ɛε ntɔi í ya fɔ, ibo kãma ci ya wa siε. ¹⁹Moizii í na ɲε wooda, mà irei. Amma do n̄ɲu fei, kãma n̄ɲε kù waa jirima woodau. To, na mii í ce

ì waa de ku kpam ña. ²⁰ Nñoi zamaau í jēaa í ni, ì ne inei inəkoï ba. Yooi wa de ku krae.

²¹ Jesu í je ñña í ni, maamaake akāi ñ ce si ajoï kusimi nə ññe fei í bití. ²² Amma í lasabu ña. Moizii í na ñe woodai bango ku dasi. Nñui í jə baa bii í je ajoï kusimii ì ya maa dasi ama ññe ña bango ña. Nə məm ideï bango ku dasiu kù je hai bi Moizii wa naa, hai bi bala ññe ñai. ²³ Debei, bii ì waa dasi ama ññe ña bango si ajoï kusimiu ku ba í maà beje woodai Moizi ña, na mii í ce ì ya maa mum do idəəkə ña waati iyi ñ faaba ine gə mam mam si ajoï kusimiu. ²⁴ I maà ya kiiti ngəgə si bei ì waa yəə do iju nñu akā ña, amma í ce kiitiu dee dee ña.

Jesui í je ine iyi Ilaađ í cicau?

²⁵ Nñoi inei Zeruzalemu gə ña, iyi à gbə Jesu í fə beεbe à waa ni, kù je inεeu ihēi à waa de ku kpau ya. ²⁶ Nə wee wa fə ide si bantuma nə inε gə kù ni ide gə mεε. Mà inε ngbo nwa ña à mà bebei iyi nñui í je inε iyi Ilaađ í cicau do ntə de. ²⁷ Amma bii í je inε iyi Ilaađ í cicau wa naa inε gə kaa mà hai bii á naaə wa, nə wee awa à mà hai bii inεeu ihē í naa.

²⁸ Si bei Jesu wa kə ña si cio bantumai kpasēi Ilaađ be í la wa ni, ì waa tamaa bei ì məm ñai, ì nə ì mà hai bii ñ wa n naa ña. Do nñu fei, n kù naa do yiikoi aram, amma ilu ntəi iyi ññe í kù mà, nñui í bεm wa. ²⁹ Amu ñ màa, domi hai bi tēi ñ wa n naa, nñu məi í nə í bεm wa.

³⁰ Nñoi à waa de ku muu, amma inε gə kù lesie awə domi waatie kù to wa titā. ³¹ Si zamaau inε nkpə í dasie naane ñoi à ni, bii inε ihē kù je inε iyi Ilaađ í cicau, inε mmu iyi á na ku naa á yəkə ku ce maamaake ña ku re bei inεeu ihē wa ce?

À bε woo degbe kpasēi Ilaaḏ ḡa a koo a mu Jesu

³² Farisi ḡau à gbṵ bei inε ḡau à waa fṵ idei Jesu do gundu. Na nḡu, inε ngboi woo weei Ilaaḏ ḡa do Farisi ḡa à bε woo degbe kpasēi Ilaaḏ ḡa a koo a muu wa. ³³ Nḡi Jesu í sṵ ḡa í ni, waati keekei í gbe iyi an wεε do inε. Si anyiε an nyi bi inε iyi í bεm wa. ³⁴ Aa na i maa dεdεem ḡa amma i kaa yεm ḡa, domi i kaa yṵkṵ i bṵ bii an wa ḡa.

³⁵ Nḡi Zuifu ḡau à bee nḡe ide à waa ni, iwoi á bṵ iyi a kaa ka yṵṵ. Mā bi inε nwa ḡa iyi à fangaa si ilei dimi mmu ḡauí á bṵ ya. Á koo kṵ dimi mmu ḡau si cioi? ³⁶ Yoomai í ḡe yaasei ide iyi í fṵu bε si bei í ni aa ka dε nḡu amma a kaa ka yε nḡu, domi bii nḡu á wa a kaa ka yṵkṵ ka bṵ bε.

Inyii kuwεε

³⁷ Ajṵ ankāanyii jingauí í ya nε bεεrε ku re. Ajṵ nḡuu, ḡi Jesu í dede í leekí wa fṵ ide hee lele wa ni, inε iyi agbe wa kpa ku naa ku mṵ inyi bi tom. ³⁸ Inε iyi í dasim naane fei inyii kuwεε á cā si idai lafēε. Bεεbei kukṵi idei Ilaaḏ í ni.

³⁹ Wee idei Hundei Ilaaḏi Jesu wa fāa. Inε iyi í dasi Jesu naane fei á ba Hundeu. Amma waati iyi wa fṵ bεεbeu Ilaaḏ kṵ na Hundee titā si na iyi í jṵ Jesu kṵ nyisi amboeε waati bεεbe.

Inε ḡa à waa kpē nḡe na irii Jesu

⁴⁰ Inε ḡṵ ḡa si inṵi zamaau, iyi à gbṵ ideu ḡi à ni, inεεu ihē walii nlaui ntṵ ntṵ. ⁴¹ Inε ḡṵ ḡa mṵ à ni, inε iyi Ilaaḏ í cicauí. Amma inε ḡṵ ḡa à ni, beirei inε iyi Ilaaḏ í cicau á ce ku naa hai ilei Galilee. ⁴² Kukṵi idei Ilaaḏ kṵ ni inε iyi Ilaaḏ í cicau á fita wai hai si dimii Davidi? Hai Betelehemu ilui Davidi takae si á naa?

⁴³ Nɔ inɛ ɲau à waa kpɛ ɲɛ na iriɛ. ⁴⁴ Inɛ gɔ ɲa à bi a muu, amma inɛ kãma kù lesiɛ awɔ.

Naanɛ hai dasii inɛ ngboi Zuifu ɲa

⁴⁵ Nɔi woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ɲau à nyi bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do Farisi ɲau. Nɔi à bee ɲa à ni, na mii í ce i kù mu Jesuu wa ɲa. ⁴⁶ Nɔi woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ɲau à jɛ à ni, inɛ kãma kù wɛɛ iyi í fɔ ide bei inɛɛu bɛ. ⁴⁷ Nɔi Farisi ɲau à bee ɲa à waa ni, to, inɛ mɔ ì jò inɛɛu í dī iju nɲɛ ɲa ya. ⁴⁸ Í gbɔ bii inɛ ngbo gɔ walakɔ Farisi ɲau baa inɛ akã nɲa í dasiɛ naanɛ ɲai? ⁴⁹ Amma zamaau kù mà woodai Moizi. Ilaaɔ kù ceekpe ɲa.

⁵⁰ Amma si inɔi Farisi ɲau inɛ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Nikodemu. Nɲui í bɔ bi Jesu idūu wo. Iyi í gbɔ à waa fɔ bɛɛbɛ ɲoi í bee ɲa í ni, ⁵¹ wooda nwa í yɔɔda nwa ka ye taalei amanɛ hai a kù gbɔ ideɛ nɔ a kù mà mii iyi í ce? ⁵² Nɔi à beɛɛ à ni, asee awɔ takae mɔ inɛi Galileei? Cɔ si kukɔi idei Ilaaɔ sãa sãa, i kaa ye walii gɔ iyi í fita wa hai Galilee. [⁵³ Nɔ inɛ fei í nɛ kpasɛɛ.

8

Inaabo iyi í ce sakara

¹ Nɔi Jesu í bɔ geete iyi à ya kpe Olivie. ² Amma iju kumáɛ daadaakɔ í sinda í bɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ nɔ inɛ fei wa bɔ bi tɛɛ, nɔ í buba í lɔsi cio ku kɔ ɲa si. ³ Nɔi woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa à naaɔ inaabo gɔ wa bi tɛɛ iyi à muu si sakara ku ce. Nɔi à leekɛ si aninii zamaau. ⁴ Nɔ à sɔ Jesu à ni, Mɛɛtu, à mu abou ihɛi si sakara ku ce. ⁵ Wee Moizi í fɔ si woodae í ni dimii inaabo bɛ ihɛ ka taa kuta ka kpaa. To, awɔ mɔ, beirei ì yɔɔ.

⁶ À fò bεεbei ku ba a cò laakae nò a ye taaleε. Amma Jesu í komba iri ile wa kò si ile do amaawò. ⁷ Njòì à beεε à mantee nò í dede í te í s̄s̄ ña í ni, inε iyi kù ce dulum si inò n̄ñε ku tako ku ta abou kuta.

⁸ Nò í komba má wa kò si ile. ⁹ Iyi à gbò bεεbe ñjòì à fita akā akā hai inε ngbo ñau hee ku bò si inεi ankāanyi ñau. Í gbe Jesu n̄ñu akā do abou si wajue. ¹⁰ Njòì Jesu í dede í te má nò í beεε í ni, abooyi, iwoi à wa. Inε gò kù gbe ih̄ε iyi wa ye taaleε má? ¹¹ Njòì abou í ni, m̄k̄òyi, baa akā ñja kù wa ih̄ε má. Jesu í ni, amu takam m̄ n̄ kaa n̄ ye taaleε. Nεε, amma maà ce dulum má.]

Jesui í je inya kumái andunya

¹² Si anyii n̄ñu, Jesu í ba inε ña ide ku fò má í ni, amui ñ̄ je inya kumái andunya. Inε iyi wa toom á nε inya kumá iyi á jò inε ku ba kuwεε, kaa maa nε si ilu kuku. ¹³ Njòì Farisi ñau à s̄s̄ò à ni, nsei ì waa jεa arae s̄εeda. S̄εedaε kù je ntò.

¹⁴ Njòì Jesu í je ñja í ni, baa bii ñ̄ wa n̄ jεa aram s̄εeda, ide ña iyi ñ̄ wa n̄ fòu fei ntòì, domi ñ̄ mà hai bii ñ̄ naa ñ̄ nò ñ̄ mà bii ñ̄ wa n̄ bò. Amma in̄ε i kù mà hai bii ñ̄ naa hee má je bii ñ̄ wa n̄ bò. ¹⁵ In̄ε ì ya maa ce kiiti ñai bei amanε ña à ya ce, amu n̄ ci ya n̄ kiiti inε kāma. ¹⁶ Amma baa bii í je ñ̄ wa n̄ kiiti inε ña, kiitim í s̄ia domi amu akā si an̄ kiiti ña, Baaba iyi í bεm wa í wεε do amu. ¹⁷ À k̄ò si tiai wooda n̄ñε à ni s̄εedai amanε minjii í je ntò. ¹⁸ Ñ̄ wa n̄ jεa aram s̄εeda nò Baaba, iyi í bεm wa, n̄ñu m̄ wa jεa inε ña s̄εadam.

¹⁹ Njòì à beεε à ni, iwoi Baaeu í wa. Njòì Jesu í je ñja í ni, i kù mà amu takam ña m̄m hee má je Baam. Bii í je ì màm ña wo aa mà Baam n̄ñu ña.

20 Ideu bei Jesu í fə waati iyi wa kə inε ηa si cio bantumai kpasēi Ilaaḏ bii à ya jile fiai kəletiu. Nə inε gə kù lesiε awə si na iyi í jə waatiε kù to wa titā.

A kaa yəkə a bə bii Jesu wa bə

21 Nəi Jesu í sḥ ηa má í ni, an nε nə aa na i dεdεem ηa, amma aa ku ηai si dulum du ηε. I kaa yəkə i bə bii n wa n bə ηa. 22 Si bei í ni bii nηu wa bə a kaa yəkə a bə bε nηui í jə Zuifu ηau à bee nje à waa ni, debēi á kpa araεi? 23 Nə Jesu í ni, hai ilε ihēi inε ì naa ηa, amma amu hai lelei n naa. Inε inεi andunya ηai, amma amu n kù jε inεi andunya. 24 Na ηəi í ce n ni aa ku si dulum du ηε ηa. Ntə ntə, bii i kù dasi naane ηa iyi amui n je inε iyi Ilaaḏ í cicau aa ku si dulum du ηε ηai. 25 Nəi à beεε à ni, awəi yoo. Nəi Jesu í jε nηa í ni, n sḥ ηε tā hai sinteε. 26 Ide iyi n nε ku fə na iri nηε n yeḏ taale nηε í kpə. Amma inε iyi í bεm wa ilu ntəi, nə ide iyi n gbə hai bi tεε, nηui n wa n sisia inε ηa titā.

27 Amma waati iyi Jesu wa fə bεεbε a kù mà hee mà idei Ilaaḏ Baabai wa sḥ ηa. 28 Nəi Jesu í ni, ajə iyi aa so Amai Amanε i kəaε lele ηa, ajə nηui aa mà ηa iyi amui n je inε iyi Ilaaḏ í cica. Nə ajə nηui aa mà ηa má iyi n kù wa n ce ngəgə do aram. Ide iyi Baaba í sḥm nηu akāi n wa n sḥ inε mə. 29 Nηu iyi í bεm wa í wεε do amu. Kù jəm amu akā domi waati kāma fei iyi á dḥa sii n ya n ce. 30 Iyi Jesu í fə bεεbε inε nkpəi í dasiε naane.

Aru ηa do inε ηa iyi à nε ara nηa

31 Nəi Jesu í sḥ Zuifu ηa iyi à dasiε naane í ni, bii ì waa jirima idem ηa ì je məcəm ηai ntə ntə. 32 Aa mà ntə ηa nə ntəu á jə ì nε ara nηε.

³³ Nɔi à jεaa à ni, awau tɔkui Aburahamu ηai a kù nɔ a kù je arui ine gɔ ajɔ kãma. Beirei í ce ì waa sɔ wa ì ni aa ka ne ara nwa. ³⁴ Nɔi Jesu í je nηa í ni, ntɔ ntɔ n̄ wa n sɔ ηei, ine iyi í ya ce dulum fei arui dulum nii í je. ³⁵ Aru ci ya nɔ ku wa kpasɛi lafɛε do ajɔ fei, ama à bíei í ya wa be do ajɔ fei. ³⁶ Na ηɔi í ce, bii amu Amai Ilaaɔ n̄ j̀ ì ne arae, aa ne araei ntɔ ntɔ. ³⁷ N̄ mà iyi in̄eu tɔkui Aburahamu ηai. Amma ì waa de ku kɔam ηa si na iyi í j̀ ì ci ya j̀ idem ku bubu si idɔ nηε. ³⁸ Mii iyi n̄ ye bi Baam nηui n̄ wa n sɔ ηε, beɛbei in̄e mɔ ì waa ce mii iyi baa nηε í sɔ ηε.

³⁹ Nɔi à jεaa à ni, Aburahamui í je baa nwa. Nɔi Jesu í je nηa í ni, bii í je in̄eu amai Aburahamu ηai ntɔ ntɔ, mii iyi Aburahamu í ce nηui aa ya ce ηa wo. ⁴⁰ Amma wee nsei í ya maa de ku kɔam ηai, amu iyi n̄ wa n sɔ ηε ide ntɔ iyi n̄ gbɔ hai bi Ilaaɔ. Aburahamu kù nɔ kù ce dimiε ajɔ kãma. ⁴¹ Do nηu fei, n̄ wa n sɔ ηei, kookoosu ηa iyi baa nηε í ya ce nηui in̄e mɔ ì waa ce.

Nɔi à jεaa à ni, awa a kù je seege ηa. Ilaaɔ nηu akãi í je baa nwa. ⁴² Nɔi Jesu í sɔ ηa í ni, bii í je Ilaaɔi í je baa nηε aa bim ηa, domi hai bi Ilaaɔi n̄ fita wa n̄ naa ih̄ε. N̄ kù naa do aram, nηui í bεm wa. ⁴³ Na mii í ce ì ci ya gbɔ yaasei idem ηa. I ci ya gbɔ yaaseε ηai si na iyi í j̀ ì kaa yɔkɔ ηa. ⁴⁴ Seetam nii í je baa nηε, nɔ ì waa bi ì ce idɔɔbii baa nηeu. Hai sinte woo kɔa in̄ei. Kù waa leek̄i si kɔãai ntɔ domi ntɔ kù wa siε. Bii wa sɔ ibo, í ya maa fɔi bei nηu takae í ye domi ilu iboi, nɔ baai ilu ibo feii. ⁴⁵ Amma si na iyi í j̀ ì amu n̄ ya n sɔ ηε ntɔ, nηui í j̀ ì kù waa dasim naane ηa. ⁴⁶ Yoo nηei á yɔkɔ ku ni nηu í ye n̄ ce dulum. Kù weε. Debei, na mii í ce ì ci ya dasim naane ηa bii n̄ wa n

sō ηε ntō. ⁴⁷ Inε iyi í je ti Ilaaḍ nηui í ya gbō idei Ilaaḍ. Si bei inε i kù je tεε ηa nηui í jò í ci ya gbō ideε ηa.

Jesu do Aburhamu

⁴⁸ Nḗi Zuifu ηau à sō Jesu à ni, debei awa à ne ntō si bei à ni awōu inei Samarii, nō ì ne inei inḗoko. ⁴⁹ Nḗi Jesu í je ηa í ni, n kù ne inei inḗoko. Baam nii ñ wa n saalu, amma inε i kù waa saalum ηa. ⁵⁰ N kù wa n de beereí aram. Inε gōi wa dede beerem, nηui í nō í je woo kiiti. ⁵¹ Ntō ntō ñ wa n sō ηei, inε iyi wa jirima idem lafēε kaa ku pai.

⁵² Nḗi Zuifu ηau à sō à ni, bebei à mà iyi ntō ntō ì ne inei inḗokoi, domi Aburhamu í ku nō walii ηau mō à ku, nō awō ì ni inε iyi wa jirima ideε kaa ku pai. ⁵³ Bala nwa Aburhamu í ku. Mà ì tamaa awō ì la ì rooi? Nō walii ηau mō à ku. To, yooi awō ì waa tamaa ì je.

⁵⁴ Nḗi Jesu í je ηa í ni, bii amui ñ wa n de beereí aram, beere ngbei. Inε iyi wa de beerem nηui í je Baam, inε iyi inε ì ni í je Aḍ Lafēε nηε. ⁵⁵ Do nηu fei, i kù màa ηa, amma amu ñ màa. Bii ñ ni n kù màa, ñ je ilu iboi bei inε mō. Amma amu ñ màa nō ñ wa n jirima ideε. ⁵⁶ Aburhamu, bala nηeu, í wεεḍ inḗ didḵ nla nla si bei á na ku ye kunaam. Í nō í yḗ. Iyi í yḗ nō inḗ í dḵ. ⁵⁷ Nḗi Zuifu ηau à sō à ni, i kù to adḵ ciitaa titā, nō beirei ì ce ì ye Aburhamu. ⁵⁸ Nḗi Jesu í ni, ntō ntō ñ wa n sō ηε, ñ wεε mḗm wo hai waati iyi a kù bí Aburhamu. ⁵⁹ Nḗi à tasi kuta à waa bi a taa, amma Jesu í manji í fita hai kpasēi Ilaaḍu í ne.

9

Jesu í jò inε gō iyi à bí fεju í ye ilu

¹ Iyi Jesu wa ne ηοι ί ye ine gο iyi à bí fεεju. ² Nο mοcοε ηα à beεε à ni, Mεεtu, na miι ί ce à bí inεeu ihē fεεju. Na irii dulum dεei de, mà na irii dulum dii iyeò baae ηai.

³ Nοι Jesu ί je nηa ί ni, kù je na iyi ί jò ί ce dulum, kù nο kù je na iyi ί jò iyeò baae ηα à ce dulum. Í fεεjue dei ku ba a ye yaase bei Ilaaḏ wa ce ice sie. ⁴ Dasā kù ne bei aa ka ce iyi a kù ce icei ine iyi ί bem wa. Idū ί maai wa si bii ine gο kaa yəkō ku ce ice. ⁵ Waati iyi n wa si andunya fei amui n je inya kumái andunya. ⁶ Iyi Jesu ί fο beεbe ί tā ηοι ί tu antο ί takie do sāa ί daa fεεjuu si ijue. ⁷ Nοι ί sḵo ί ni, koo wεεju si inyii fatamai Siloe. (Yaasei iriu bei ί je ku bè.) Nοι fεεjuu ί koo ί wεεju nο ί baa wa ye ilu bebei.

⁸ Kpaasie ηα do ine ηα iyi à yḵo ί ya maa bara wo à ni, kù je məkō iyi ί ya buba ku maa barau mbe ya. ⁹ Ine gο ηα à ni, nηui. Ine gο ηα mο à ni, kù je nηu, à jḵo njei. Nοι inεeu takae ί ni, amu mbe. ¹⁰ Nοι ine ηau à beεε à ni, beirei ί ce ijue ί ci. ¹¹ Nοι ί sḵo ηα ί ni, ine iyi à ya kpe Jesuu bei ί tu antο si sāa ί sisaam si iju nο ί sḵm ί ni n bḵo fatamai Siloe n koo n wεεju. Nοι iyi n koo n wεεju gbakā n ye ilu. ¹² Nο à beεε à ni, iwoi inεeu ί wa. Nο ί ni, n kù mà.

Farisi ηα à waa bee fεεju iyi ί ba iriu ide

¹³⁻¹⁴ Wee ί ko ajḵo kusimii Jesu ί taki sāa do antο ί jò inεeu ί yeò iluu. Nοι à gbā inεeu à bḵoḵe bi Farisi ηau. ¹⁵ Nοι Farisi ηau mο à beεε bei ί ce ί yeò ilu. Nο ί je nηa ί ni, Jesui ί daam sāa si iju ί ni n koo n wεεju. Iyi n wεεju nο n ye ilu.

¹⁶ Nοι Farisi ηau gḵgḵo ηα à ni, ine iyi ί ce iceu be kù naa hai bi Ilaaḏ, ḵomi kù waa jirima ajḵo kusimi. Amma ine gο ηα mο à ni, beirei ilu dulum á ce ku

yəkə ku ce dimii maamaakeu ihē. Nə kakəw í ləsi anini n̄ja.

17 N̄joi à bee fεεjuu má à ni, si kuyei awə takae ni, beirei í yəw, awə iyi í jò ì ye ilu. Nə í ni, waliii.

18 Amma inε ngbo ηau a kù dasi naane iyi inεeu í je fεεju wo í bei wa yeð ilu nsei. N̄joi à koo à bee iyeð baae ηa 19 à ni, ama n̄jeui ihē? Nə ntə ntə do fεεjui í buu be ηa? Nə beirei í ce wa ye ilu nsei.

20 N̄joi baaε ηau à ni, à mà iyi ama nwai nə do fεεju m̄oi à búu. 21 Amma a kù mà bei í ce wa ye ilu si nsei, a kù nə a kù mà inε iyi í c̄aa ijue. N̄ju takae í la, i beee, á s̄e ηe do arae. 22 À fə beεbei si na iyi í jò à waa ce n̄joi inε ngboi Zuifu ηau. À waa ce n̄jo n̄jai si na iyi í jò à ce anu akā tā à ni inε iyi í jesi iyi Jesu í je inε iyi Ilaaḏ í cica a kaa je laf̄εε ku naa ile bii à ya ce kutətəw n̄ja má. 23 N̄joi í ce à ni n̄ju takae í la, a beee.

24 N̄joi Farisi ηau à kpe inεeu má à s̄əw à ni, fə ntə na Ilaaḏ. Awa à mà iyi inεeu ilu dulum nii. 25 N̄joi í je n̄ja í ni, amu de n kù mà dulum ku jei n̄je. N̄ je fεεju wo amma nsei n̄ wa n ye ilu. Andi iyi n̄ mà mbe. 26 N̄joi à beee à ni, beirei do beirei í ceεε. Beirei í ce í c̄i ijue. 27 Nə í ni, n̄ s̄e ηe tā, i kù gbə bei n̄ fə ηai. Beirei í ce ì waa bi i gbəw má ηa. Mà inε m̄ə ì waa bi i je m̄əcəε ηai de.

28 N̄joi à buu à ni, awəi ì je m̄əcəε be mεε. Awau m̄əcəi Moizi ηai. 29 Awa à mà iyi Ilaaḏ í ba Moizi ide ku fə wo, amma inεeu be awa a kù mà hai bii í naa.

30 N̄joi inεeu í ni, to, ide n̄jeu bei í bitim iyi i kù mà hai bii í naa ηa. Do n̄ju fei, n̄jei í jò n̄ ye ilu. 31 Awa de à mà iyi Ilaaḏ ci ya gbə idei ilu dulum ηa, í gbe inε ηa iyi à waa jirimae nə à waa ce idəwbiε, idei laf̄εε ηai í ya gbə. 32 Ajə k̄ama inε gə kù gbə bii à c̄i ijui inε iyi

à bí do fεεju. ³³ Bii kù jε hai bi Ilaađi inεεu be í naa kaa yókò ku ce nkāma.

³⁴ Nđi à sđò à ni, si dulum nii à bíε mam mam. Ì tamaa awói aa kò nwa si cio? Nđi à ganjje ku naa ile bii à ya ce kutótò nja nja.

Hai dasi Jesu naane ηa à yei bei fεεju ηa

³⁵ Iyi Jesu í gbò à lele inεεu ηđi í koo í yòó í beε í ni, i dasi Amai Amanε naane? ³⁶ Nđi inεεu í ni, mókòyi, yooi í jε Amai Amanε ku ba n dasie naane. ³⁷ Nđi Jesu í ni, amu iyi ì waa yeu ihē mbe, amui ñ wa n baε ide ku fò. ³⁸ Nò í ni, ñ dasie naane Lafēε. Nđi í gule si wajuε.

³⁹ Nđi Jesu í ni, na irii kiitii ñ naa si andunya ku ba fεεju ηa a ye ilu, nò inε ηa mò iyi à waa ye ilu a fεεju. ⁴⁰ Nđi Farisi gò ηa iyi à wa beu à gbò ideu ηđi à beε à ni, awa mò fεεju ηai? ⁴¹ Nđi Jesu í sđ ηa í ni, bii ì jε fεεju ηa, i kù nε taale ηa. Amma si bei ì ya wεε si inε ì waa ye ilu ηa, nηui í jò ì wa si dulum hee nsei ηa.

10

Məndai angudā ηa do woo degbe

¹ Jesu í ni, ntò ntò ñ wa n sđ ηei, inε iyi í lò aroi angudā ηa nò kù lò hai andεε, bii í koo í gū idi í bei í lò, lafēε ile bata ngbai. ² Amma inε iyi wa lò hai do andei aroi angudā ηau, lafēεi í jε woo degbe angudā ηau. ³ Woo degbe arou í ya cíaai, nò angudā ηau à ya gbò imuε. Nò ku kpe angudāε ηa do iri nja akā akā ku fitaò ηa waduude. ⁴ Waati iyi í fitaò aηa fei waduude nò ku cua nja a maa tooε domi à mà imuε. ⁵ A kaa jε a too inε njoò gò, amma aa sa ku jì hai bi tεε domi a kù mà imuε.

⁶ Jesu í kpa nḡa mǝndau be amma a kù gbǝ yaaseε.

Jesui í je woo degbe jiida

⁷ Nḡi Jesu í sǝ ḡa má í ni, ñ wa n sǝ ḡei, amui ñ je andei aroi angudǎ ḡau. ⁸ Baai amu baasi ine ḡa iyi à cuam wa fei ile bata ngba ḡai, amma angudǎ ḡau a kù gbǝ ide nḡa. ⁹ Amui ñ je andε. Inε iyi í lǝ wa do bi tom fei á ba faaba. Á lǝ, á nǝ ku fita, nǝ á ba bi ku je. ¹⁰ Ile nje ci ya naa kaa ku ce ile nǝ ku kpa nǝ ku beje. Amma amu ñ naai ku ba ine ḡa a ba kuwεε nǝ a nǝ jiida jiida.

¹¹ Amui ñ je woo degbe jiida. Woo degbe jiida í ya jesi nḡu ku kui na irii angudǎε ḡa. ¹² Amma woo ce gaanǝma kù je woo degbe. Si bei angudǎ ḡau a kù je titeε, bii í hǝnne muusu nla wa naa á jǝ angudǎ ḡau ku sa, nǝ muusu nlau ku mu angudǎ ḡau nǝ iyi à gbe ḡau a fangaa. ¹³ Á sai domi na fiái wa ce ice, kaa ne araarei angudǎ ḡau. ¹⁴⁻¹⁵ Amui ñ je woo degbe jiida. Si bei Baam í mǝm nǝ amu mǝ ñ mǝa, beεbe mǝi ñ mǝ angudǎm ḡa nǝ aḡa mǝ à mǝm, nǝ ñ jesi n ku na iri nḡa. ¹⁶ Nǝ ñ ne angudǎ gǝ ḡa má iyi a kù wa si arou ihε. Kù ne bei an ce iyi n kù naaǝ ḡa wa. Aa nǝ a gbǝ imum nǝ aḡaǝ ti tako ḡau fei a je gaa akǎ, woo degbe mǝ akǎ.

¹⁷ Baaba í bim si na iyi í jǝ ñ jesi n ku. An ku nǝ an jǝ má. ¹⁸ Inε kǎma kaa yǝkǝ ku nya hundem. Amma amu takam nii an nyaa. Ñ ne yiiko iyi an na hundem, nǝ ñ ne yiiko iyi an gbaaǝ má. Beεbei Baam í dasim ku ce.

¹⁹ Iyi í fǝ beεbe, ḡoi Zuifu ḡau à nyi à kpε má na irii ideu. ²⁰ Inε gǝ ḡa à ni, í ne inei inǝkoi. Sǝmui. Na mii í ce ì waa gbǝ ideε ḡa mǝm. ²¹ Nǝ ine gǝ ḡa mǝ à

ni, ine iyi í ne inei inəko ci ya fə ide be ihē. Ine iyi í ne inei inəko á yəkə ku cǐ ijui fεεju ηa?

Zuifu ηau à kəsi Jesu

²² Waati í to iyi aa ce jingau gə Zeruzalemu iyi à ya ni Kpasēi Ilaaḍ ku teese. Waati beεbe sukui tūtūi.

²³ Nə Jesu í wa bantumai kpasēu wa ne ikpa akāi ileu iyi aa ya kpe bantumai Salomə. ²⁴ Nəi Zuifu ηau à kaakoε à beεε à ni, hee waati yoomai aa jə sika iyi à wεεò ku kpa iri. Bii awəi ì je ine iyi Ilaaḍ í cicau ntə ntə, sḍ wa sāa sāa.

²⁵ Nəi Jesu í je nηa í ni, n sḍ ηe tā, amma i kù dasim naane ηa. Ice iyi n wa n ce nηui wa jea ine ηa seεdam. N wa n cooi do irii Baam. ²⁶ Amma i ci ya dasim naane ηa domi i kù wa si inəi angudām ηa.

²⁷ Angudām ηa à ya gbə ide ku fəm. N mà ηa nə à ya maa toom. ²⁸ Nə n mu nηa kuwεε hai tā, a kaa ku ajə kāmā, nə ine gə mə kaa yəkə ku lakati ηa hai si awəm pai. ²⁹ Baam nii í muum nə í la í re ine fei. Ine gə kù wεε iyi á yəkə ku lakati ηa hai si awəi Baam. ³⁰ Nə amu do Baam fei akāi.

³¹ Iyi Zuifu ηau à gbə beεbe ηəi à tasi kuta à waa bi a taa má. ³² Nəi Jesu í sḍ ηa í ni, do gbugbāi Baam n ce ice jiida nkpə si waju nηe. Na ice yoomai ì waa bi i tam kuta ηa. ³³ Nəi Zuifu ηau à jeaa à ni, a kù waa bi ka tae kuta na ice jiida ηau, amma si na iyi í jə ì waa bu Ilaaḍi, domi awəu amanēi nə ì waa bi i ce arae Ilaaḍ.

³⁴ Nəi Jesu í ni, à kə ide gə si tiai wooda nηe. Ideu wa fə idei amanē ηa, í ni, inε amanē ηa, inε mə Ilaaḍi.

³⁵ Nə Jesu í sḍ ηa má í ni, à mà iyi kukəi idei Ilaaḍ ntəi wa fə do ajə fei. To, si ideu ihē Ilaaḍ takae wa kpe ine ηa iyi à gbə ideεu Ilaaḍ, ma irei. ³⁶ Bii beεbei, beirei í

ce ì ni ò wa n bu Ilaaḏ ḡa si na iyi í jò ò ni amuu Amaí Ilaaḏi. Nò amu takam mḡ Baabai í cicaam nḡ í b̄em wa si andunya. ³⁷ Bii n kù wa n ce icei Baam í maḏ dasim naane ḡa. ³⁸ Amma bii ò wa n coo, baa bii í kù dasim naane ḡa, í dasi icem naane ku ba í mà s̄aa s̄aa ḡa iyi Baaba í wa sim nḡ amu mḡ ò wa si Baaba.

³⁹ Iyi à gbḡ b̄eḡbe ḡḡi à waa de kp̄aa má a ba a muu, amma Jesu í gb̄a si ḡa, ⁴⁰ nḡ í nyi icei idoi Zuud̄e má bii Zāa í tako í dasi ine ḡa inyiu. Tengí bei í koo í wa, ⁴¹ nḡ ine nkpḡ í bḡ bi t̄e. ḡḡi ine ḡa à ni, Zāa kù ce maamaake k̄ama, amma ide iyi í fḡ si ḡ̄amei ine eu ih̄e fei nt̄oi. ⁴² Nò ine nkpḡ nkpḡ í dasi e naane tengi b̄e.

11

Ikuí Lazaa

¹ Mḡkḡ ḡḡ iyi à ya kpe Lazaa kù waa ne baani. Betanii í j̄e ilūe, nḡ ilūi Maari do Maata m̄m b̄e.

² Lazaa u wec̄i ḡḡai. Maariui í j̄e inaabo iyi á na ku f̄asi tulare si isei Jesu nḡ ku gb̄aa do ntoí irīe.

³ ḡḡi wec̄i minjii Lazaa ḡau à samba si Jesu anu à ni, Laf̄e, kpaasi j̄iid̄ae kù waa ne baani.

⁴ Iyi Jesu í gbḡ ideu ḡḡi í ni, b̄ḡu kaa kpāa, amma na irii b̄ḡu ine ḡa aa ye amboei Ilaaḏ do ti amu iyi ò j̄e Amāe.

⁵ Wee Jesu í bi Maata do if̄e do wec̄i ḡḡa Lazaa.

⁶ Baa do iyi í gbḡ baani hai nei Lazaa, í ce ajḡ minji má ilu bii í wau. ⁷ Si anyīe nḡ í s̄ḡ m̄c̄e ḡa í ni, ka nyi il̄ei Zudee má. ⁸ ḡḡi m̄c̄e ḡa à ni, M̄ētu, si ajḡ minjiu ih̄e bei à bi a t̄ae kuta, nḡ ò waa bi í nyi b̄e má?

⁹ ḡḡi Jesu í bee ḡa í ni, ajḡ ak̄a l̄ēu feloi í ne. Kù j̄e maateeji ba. Bii ine ḡḡ wa ne das̄a kaa koose domi

wa ye inya kumái andunya. ¹⁰ Amma ine iyi wa ne idũ á koose domi inya kumá kù wεεa.

¹¹ Bεεbei Jesu í sō ηa. Nō í fō má í ni, kpaasi nwa Lazaa wa sí njooi mεε, amma an koo n jũu. ¹² Njoi mōcœ ηau à sōo à ni, Lafēε, bii í je wa sí njooi í sía. Á ba iri. ¹³ Wee ikui Lazaaí Jesu í fāa, amma aηa à tamaa bei ideí njoo alalai í fāa. ¹⁴ Na ηoi í jò Jesu í sō ηa do yaaseé í ni, Lazaa kù wεε. ¹⁵ Amma na iri nηei ñ wεεð ino didō si na iyi í jò n kù wa be hee n jò ku ba iri. Bεbei nηu be á jò í dasim naane ηa. I ne ka bō bi tεε. ¹⁶ Njoi Tomaa iyi à ya kpe Sikàu í sō mōcō kpaasie ηa í ni, to, i jò ka koo ka ku do Mεetu ajō.

Jesui í je kujji iku ηa nō nηui í je kuwεε

¹⁷ Njoi Jesu do mōcœ ηau à bō Betani be. Iyi à to, à koo à ba à si Lazaa tā hee í ce ajō mεε. ¹⁸ Wee kujji Betani do Zeruzalēmu kù re kilo mεεta. ¹⁹ Nō hai Zeruzalēmu be Zuifu nkpō gō ηa mō à naa bi Maata do Maari à naa ku ce ηa fōo si bei wecí nηa kù wεε.

²⁰ Iyi Maata í gbō Jesu wa naa, ηoi í bō ku koε. Amma Maari wa buba kpasē. ²¹ Njoi Maata í sō Jesu í ni, Lafēε, bii í je ì wa ihē wo wecím kaa ku. ²² Amma ñ mà baa nsei mii iyi aa tōo Ilaaō fei á muue. ²³ Njoi Jesu í sōo í ni, wecíε á jī wa má. ²⁴ Njoi Maata í ni, ntai, ñ mà iyi ajoi ankāanyi iku ηa aa jī hai si bale. Nηu mō á jī ajō nηu be.

²⁵ Njoi Jesu í sōo í ni, amui ñ je kujji iku ηa nō ñ je kuwεε. Ine iyi í dasim naane á maa wεei baa bii í ku. ²⁶ Nō ine iyi í wεε nō í dasim naane kaa ku ajō kāma. Ì dasi ideu be naane? ²⁷ Nō Maata í jεaa í ni, oo Lafēε, ñ dasi naane iyi awōi ì je Kirisi, Amaí Ilaaō, iyi à ni á na ku naa si andunya.

Jesu wa kpata

²⁸ Iyi Maata í fə bεεβε í tā ηοι í koo í kpe Maari ifəε wa í sō do gundu í ni, Mεetu í to wa, wa kpeε. ²⁹ Iyi Maari í gbə bεεβε ηοι í dede do saasa í bə bi tεε. ³⁰ Wee Jesu kù lə wa inə ilu titā, amma í wa tenḡi bii Maata í kòdu. ³¹ Zuifu ηa iyi à bə Maari ku ce fəo kpasεε, à ye í dede í fita do saasa. Nəi à tooε. À tamaa wa bə ku kpata bi balεui.

³² Nəi Maari í to bii Jesu í wau. Iyi í yəo ηοι í sεεbata si wajue í sō í ni, Lafεε, bii ì wa ihε wo wecīm kaa ku. ³³ Iyi Jesu í ye wa kpata nə Zuifu ηa mə iyi à tooε wau à waa kpata, ideu í fə inəε jiida jiida hee wa yaya. ³⁴ Nəi í bee ηa í ni, iwoi ì suu ηa. Nə à sō à ni, Lafεε, naa cə. ³⁵ Nəi Jesu í kpata. ³⁶ Nηui í jə Zuifu ηau à ni, i cə zaka bei í buu. ³⁷ Amma gəgə ηa à ni, inεeu ihε í jə fεεju ηa à ye ilu. Kaa yəkə ku ganji Lazaa ku maà ku wo?

Kujfi Lazaa hai si bale

³⁸ Nəi inə ku fəu í jə Jesu í yaya má, nə í bə bi balεu. Wee balεu si ləomai iri kuta gəi í wa nə à dī andεε do kuta nla gə má. ³⁹ Nəi Jesu í ni, i tale kutau hai be ηa. Amma Maata wecīi inε iyi í kuu í sō í ni, Lafεε, bii í wa í sāmi wa nu tā domi hai waati iyi à dasiε bale í to ajə mεε wa nnyi. ⁴⁰ Nəi Jesu í beεε í ni, i jə n sōε n ni bii ì dasim naane aa ye amboei Ilaađ mεε.

⁴¹ Si anyiε ηοι à tale kutau hai be. Nə Jesu í wu iju lele í ni, Baam, n wa n saabuε si na iyi í jə ì gbə kutəom. ⁴² Amu takam n mə iyi waati kāma fei ì ya maa gbə idem, amma n fə bεεbei na inε ηa iyi à waa leekī ihε ku ba a dasi naane iyi awəi ì bem wa. ⁴³ Iyi í fə bεεβε í tā ηοι í la hee lele í ni, Lazaa, fita wa hai

βε. ⁴⁴ N̄oi í fita wa hai in̄o bal̄eu do ac̄o iyi à woð aw̄æ ηa do is̄εε ηa do irīε. N̄oi Jesu í ni, i f̄ũu i j̄ò ku ne ηa.

In̄e ηa à waa busi n̄je a ba a kpa Jesu

⁴⁵ N̄oi Zuifu ηa iyi à naa bi Maariu, nkp̄o n̄ηa í dasi Jesu naan̄e iyi à ye mii iyi í ce. ⁴⁶ Amma ḡoḡo ηa à nyi à koo à s̄õ Farisi ηau mii iyi Jesu í ce. ⁴⁷ N̄oi in̄e ngboi woo weei Ilaað ηau do Farisi ηau à t̄at̄o in̄e ngboi woo ce kiiti ηau m̄o à bee n̄je à waa ni, beirei aa ka ce. In̄εeu wee í wasi maamaake nkp̄o nkp̄o ku ce. ⁴⁸ Bii à j̄ò wa ce beεβε wa koo in̄e fei á na ku dasīe naan̄e. N̄o in̄ei Romu ηa aa naa a l̄ege kpas̄īi Ilaað, n̄o a ko dimi nwa.

⁴⁹ Amma Kaifu iyi í je woo wee nla si ad̄õ n̄ηu βe, í wa in̄o n̄ηa, n̄o í s̄õ ηa í ni, i k̄u mà nk̄ama ηa. ⁵⁰ I k̄u mà ηa iyi aran̄f̄aani n̄wai in̄e ak̄a ku ku si agbei dimi nwa ηa? Si beεβε dimi n̄wau fei kaa ce nfe má. ⁵¹ Wee, ide iyi í f̄ou βe, k̄u je hai si lasabui n̄ηu takaei wa naa. Amma si na iyi í j̄ò í je woo wee nla si ad̄õ n̄ηu, na ηoi í j̄ò í ce walii Jesu ku ku si agbei dimii Zuifu ηa. ⁵² K̄u n̄o k̄u je si agbei āηa ak̄ai á ku, amma á kui ku ba k̄u j̄ò amai Ilaað ηa iyi à wa bii fei a je ak̄a.

⁵³ N̄oi í j̄ò hai aj̄o n̄ηu à waa busi n̄je a ba a kpa Jesu. ⁵⁴ Na ηoi í j̄ò Jesu ci ya maa dabii si in̄oi Zuifu ηau má si bantuma, amma í ne hai βe í b̄o ile iyi í wa k̄ok̄oi gbabua ḡo si ilu ḡo iyi à ya kpe Efaraimu. N̄ηu do m̄ac̄e ηa à koo à buba ilu βe.

⁵⁵ Wee j̄ingaūi Zuifu ηa iyi à ya kpe Iku ku kua í maai wa. N̄o hai il̄εko ηa in̄e nkp̄o í b̄o kuwee ku ce Zeruzal̄emu ku ba a má hee j̄ingaūu ku maà to wa. ⁵⁶ N̄oi à waa d̄ede Jesu, n̄o à leek̄i bantumai kpas̄īi Ilaað à bee n̄je à waa ni, beirei ì waa lasabu ηa. Ma k̄u waa naa j̄ingaūi ya. ⁵⁷ Wee in̄e ngboi woo weei

Ilaaḥ ḡa do Farisi ḡa à na wooda à ni bii inε ḡo í mà bii Jesu í wa ku sḥ aḡa a koo a muu.

12

Maari í fāsi tularé si isei Jesu

(Cḡ Matie 26:6-13; Maaku 14:3-9)

¹ Si aḡo mεεfa iyi í gbe jingauí Iku ku kuau ku bei ku to wa, ḡoi Jesu í bḡ Betani. Bei Lazaa inε iyi Jesu í ḡi hai si balεu í wa. ² Ilu bei à cea Jesu ije wa je. Maata wa gbḡ ḡḡa ḡo Lazaa í wa si inḡ ḡḡa. ³ Wee Maari í nε tularéi fia nkpḡ ḡo iyi à ce do ikpoi naadi alala, zakai bubui kilo. ḡoi í koo í soo í naa í fāsi isei Jesu, ḡo í gbāa do ntoí iriε. ḡoi inunui tularéu í gba kpasεu fei.

⁴ ḡoi inε akāi mḡcḡi Jesu ḡau iyi à ya kpe Zudasi Isikariḡti inε iyi á zambaεu í ni, ⁵ fiaí tularéu ihē á yḡkḡ ku to fiaí icéi adḥ akā. Na mii í ḡḡ a kù taa ka kpḡa ilu are ḡa fiaú. ⁶ Iyi wa fḡ bεεbε kù je wa ce araarei ilu are ḡau fa, amma si na iyi í ḡḡ í je ile dei. ḡḡui í ya maa mu bḡḡoi fia ḡḡau, ḡo í ya maa ce ilei fia iyi à ya dasiu. ⁷ Amma Jesu í ni, ḡḡ abou si laakaε. Amui í ḡilεa ku ba ku fāsím a bei a sim. ⁸ Waati kāma fei aa nε ilu are ḡa si inḡ ḡḡε, amma amu i kaa nεm do aḡo fei ḡa.

À waa dε kpāa a kpa Lazaa

⁹ Zuifu nkpḡ í gbḡ iyi Jesu í wa Betani, ḡo à bḡ bε. Kù je na Jesu ḡḡu akā, amma à waa bi à ye Lazaa iyi Jesu í ḡi hai si balεu. ¹⁰ Amma inε ḡḡboi woo weei Ilaaḥ ḡau à waa busi ḡḡε a ba a kpa Lazaa mḡ, ¹¹ domi na iriεi Zuifu nkpḡ ḡo ḡa à fita hai bi tu ḡa à dasi Jesu naanε.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Jeruzalemu
(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40)

¹² Iju kumáε ηɔi zamaa iyi í naa jingauu í gbɔ iyi Jesu wa naa Zeruzalemu. ¹³ Nɔi à so wuai kpakpa à waa bɔ ku koε. À dɔ̃ anu hee lele à waa ni, à waa saabuε. Aɔ Laf̃ε ku weε, awɔ iyi ì waa naa do iriε. Ilaaɔ ku weε, awɔ Ilaalui Izireli *. ¹⁴ Jesu wee í ba ama gbankεle gɔ wa gũ. Bεεbei í ce si bei kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ í ni,

¹⁵ I maà ce njo, inε inei Siɔɔ ηa.

I cɔ ilaalu nηε í gũ ama gbankεle, wa naa.

¹⁶ Ide ηau be mɔcɔi Jesu ηau a kù gbɔ yaaseε waati bεεbe, amma waati iyi í nyi lelei Aɔ do amboεε, à ye gigi iyi mii ηau fei à kɔɔ si kukɔi ideɪ Ilaaɔ na iriε, à nɔ à ceaa fei ndεε.

¹⁷ Inε ηa iyi à wa bε do Jesu ajɔ waati iyi í kpe Lazaa í jũu hai si balεu, aηa fei à waa sisia inε ηa mii iyi Jesu í ce. ¹⁸ Nɔi í jɔ̃ zamaau fei í bɔ ku koε bεεbe domi à gbɔ baauɪ maamaake iyi í ceu. ¹⁹ Na nηu, Farisi ηau à fɔ aηa duusɔɔ à waa ni, i kù ye à mɔngɔ inεεu ih̃ei mam mam? Wee inei andunya ηa fei à waa tooε.

Geɾeki gɔ ηa à waa dε Jesu

²⁰ Wee Geɾeki gɔ ηa à wa si inɔi inε ηa iyi à naa Zeruzalemu Ilaaɔ ku gulea waatii jingauu. ²¹ Nɔi à bɔ bi Filipu inei Besaida si ilei Galileeu, à ni, mɔkɔɔyi, à waa bi Jesu ku ye.

²² Nɔi Filipu í koo í sɔ̃ Anderee, nɔ Anderee do Filipu à koo à sɔ̃ Jesu. ²³ Nɔi Jesu í sɔ̃ ηa í ni, awaati í to mbε bei bii inε ηa aa ye amboei amu Amaɪ Amanε.

* **12:13** à waa saabuε Do feei geɾeki hozanai à ya ni.

24 Ntə ntə ñ wa n sō ñei, bii ijui iya kù cuku si ilɛ kù ku, n̄ɲu akāi á maa wɛɛ. Amma bii í ku á bí iju nkpə nkpə. 25 Inɛ iyi í bi kuwɛɛɛ á na ku kuɛ. Inɛ mə iyi kù saalu kuwɛɛɛ ngəgə, səlui kuwɛɛ hai t̄ai laf̄ɛ wa ce. 26 Inɛ iyi í wɛɛ na irim ku toom wa. Nə bii ñ wa, bei laf̄ɛ mə á wa. Bii inɛ gə í wɛɛ na irim, Baam á cea laf̄ɛ bɛɛɛ.

Jesu wa fə ide ikuɛ

27 N̄ɲi Jesu í ni, nsei inəm í fə jiida jiida. N kù mà baa bɛirei an fə. Mà n tə Baaba ku nyam si wahala iyi á bam nsei ih̄i ya. Aawo, n kaa n ce bɛɛbɛ domi na n̄ɲi í jə ñ naa. 28 Baaba, jə iriɛ ku nɛ bɛɛɛ. Iyi Jesu í fə bɛɛbɛ n̄ɲi à gbə ide ku fə gə wa hai lele í ni, ñ jə ñ nɛ bɛɛɛ t̄a nə an jə ku k̄əsi má. 29 Iyi inɛ n̄ɲa iyi à wa bɛu à gbə ide ku fəu, n̄ɲi à ni, kulai ij̄i. N̄ɲi inɛ gə n̄ɲa mə à ni, amaleka gəi wa baa ide ku fə.

30 Nə Jesu í sō n̄ɲa í ni, kù jɛ na irim nii à gbə ide ku fəu bɛ, amma na iri n̄ɲei. 31 Nsei ajə í to wa mbɛ si bii llaađ á kiiti inɛi andunya n̄ɲa. Bɛbɛi aa lele Seetam ilaalu andunya. 32 Waati iyi aa som hai ilɛ a kəam lele, waati bɛɛbɛi an fa inɛ fei wa bi tom. 33 Si ideu bɛ Jesu wa sisi yaase bei n̄ɲu á kui. 34 N̄ɲi zamaau í sō í ni, à gbə si t̄ai wooda nwa iyi inɛ iyi llaađ í cicau á maa wɛɛi hee do ajə fei. Bɛirei í ce ì waa ni kù nɛ bei á ce iyi a kù so Amai Amanɛ hai ilɛ a kəɛ lele. Yooi í jɛ Amai Amanɛu.

35 N̄ɲi Jesu í sō n̄ɲa í ni, í gbe keeke iyi inya kumá kaa wa anini n̄ɲe má. Í s̄la i ya maa nɛ si waati iyi ñ nɛ inya kumá n̄ɲa ku ba ilu kuku ku mađ na ku boe n̄ɲe, domi inɛ iyi wa nɛ si ilu kuku ci ya mà bii wa bə. 36 Na n̄ɲu, i dasi inya kumá naanɛ waati iyi ñ nə n̄ɲa ku ba i jɛ amai inya kumá n̄ɲa.

Zuifu ŋa a kù dasi Jesu naane

Iyi Jesu í fɔ bεεβε í tā ŋɔi í dede hai inɔ ŋɔa í ne í koo í manji. ³⁷ Baa do iyi í ce maamaake nkpɔ fei si waju ŋɔa a kù dasiε naane. ³⁸ Bεεbei ide iyi walii

Ezai í fɔu í ce. Í ni,

Lafēε, yooi í dasi waazo nwa naane.

Mà bi yooi Lafēε í nyisi gbugbāε.

³⁹⁻⁴⁰ Walii Ezai í fɔ má í ni,

Ilaaɔ́ í fεεju ŋa,

Ku ba a maà ye ilu.

Nɔ́ í jò idɔ ŋɔa í le

Ku ba a maà mà do bisi ŋɔa.

Í ce bεεbei ku ba a maà na a kpaasi idɔ nɔ ŋɔu ku jò
a ba iri.

Ŋɔi í jò a kù yɔkɔ a kù dasi naane. ⁴¹ Ezai í fɔ bεεbei si na iyi í jò í ye amboei Jesu nɔ́ í fɔ ide na iriε.

⁴² Do ŋɔu fei, baa inε ŋgboi Zuifu ŋau nkpɔ́ í dasi Jesu naane. Amma si bei à waa ce ŋjoi Farisi ŋau a kù jesi si bantuma ku ba a maà na a ganji ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋau ku bɔ́ má. ⁴³ A kù waa bi a lele aŋa hai bei si na iyi í jò saabui amanε ŋai à bi í re ti Ilaaɔ́.

Idei Jesui á ye taalei inε ŋa

⁴⁴ Ŋɔi Jesu í fɔ ide hee lele í ni, inε iyi í dasim naane, kù je amu akāi í dasi naane, í dasi inε iyi í bεm wa mɔ́ naane. ⁴⁵ Bεεβε mɔi inε iyi í yεm í ye inε iyi í bεm wai. ⁴⁶ Amui ñ je inya kumá, nɔ́ ñ naai si andunya ku ba inε iyi í dasim naane fei ku maà wa si ilu kuku má. ⁴⁷ Inε iyi í gbɔ idem nɔ́ kù waa saaluε, kù je amui an ye taalei lafēε. Amu ñ naai n na n faaba inei andunya ŋa, n kù naa ku ye taale ŋɔa. ⁴⁸ Inε iyi í kɔsim nɔ́ kù gba idem, í ne mii iyi á ye taalei lafēei. Ide ŋa iyi ñ fɔ, ŋɔui á ye taalei lafēε si

ajɔi ankāanyiu. ⁴⁹ Ideui á yε taaleε si na iyi í jò n kù wa n fɔ ide do yiikoi aram, amma Ilaaɔ Baaba takaei í sɔm ide ηa iyi an fɔ. Nηui í nɔ í bεm wa. ⁵⁰ N̄ mà iyi ide ηa iyi í sɔm ηau kuwεε hai tãí á je kəkəɔ nηa. N̄ɔi í jò ide iyi n̄ wa n fɔ, n̄ wa n fɔɔi bei Baaba í sɔm.

13

Jesu í wiε isei mɔcɔε ηa

¹ Ajɔ iyi bii iju í má á je jingauí Iku ku kuau í to. Nɔ Jesu í mà iyi waatii nηu í to mβε nηu ku ne hai andunya nηu ku bɔ bi Baai nηu. Hai sinte hee ku baa nsei í ne kubii inεε ηa, nɔ kubi nηa iyi í neui í bɔɔi hee kɔɔ.

² N̄ɔi Jesu do mɔcɔε ηa à waa je ajɔ. Wee Seetam í tale si Zudasi Isikariɔti amai Simɔɔu ku zambae tã. ³ Jesu takae í mà iyi Ilaaɔ Baaba í daa nηu mii fei si awɔ, í nɔ í mà iyi nηu í naai hai bi Ilaaɔ nɔ nηu wa nyi be má. ⁴ N̄ɔi í dede hai bi ku jεu í bɔ kumbooε í jilɔɔ, nɔ í so aɔɔ ɔɔ í d̄i si kpakae. ⁵ N̄ɔi í bu inyi si jεε wa wiεɔ kutεi mɔcɔε ηa nɔ wa gbãa do aɔɔ iyi í d̄i si kpakaeu. ⁶ Iyi í to si Simɔɔ Piεε ηɔi Piεε í beεε í ni, Laf̄εε, awɔi aa wiε kutεm? ⁷ Nɔ Jesu í jεaa í ni, i kù mà mii iyi n̄ wa n ce nsei, amma bii í kɔɔsi aa na i mà. ⁸ N̄ɔi Piεε í ni, aawɔ, awɔ si aa wiεm kutεm pai. N̄ɔi Jesu í sɔɔ í ni, bii n kù wiε kutεε i kaa je inεm má. ⁹ N̄ɔi Simɔɔ Piεε í ni, deb̄ei Laf̄εε, kù je kutεm nηu akãi aa wiε mεε, wiε awɔm do irim fei. ¹⁰ N̄ɔi Jesu í sɔɔ í ni, inε iyi í wε tã kù ne bukaatai ku wε má í gbe isεε ηa ku ba ku má mam mam. Inε ì má, amma kù je inε fei. ¹¹ Wee Jesu í mà inε iyi á zamba nηu tã, ηɔi í jò í ni kù je aηa feii à má.

¹² Iyi í wiε kutε nηa ηa í tā, ηοi í so kumbooε í dasi, nō í nyi agbεε má í bei í bee ηa í ni, ì mà yaasei ice iyi ò ce nηeu be ηa? ¹³ Ì ya maa kpem Mεetu do Lafεε ηa. Ntōi ì waa fō ηa, domi bεεbei ò je. ¹⁴ To, bii amu iyi ò je Lafεε do Mεetu nηe ò wiε kutε nηe ηa, í sīa ìnε mō i ya wiε kutεi nηe ηa. ¹⁵ Yaase jiidai ò nyisi ηe be ku ba ìnε mō i ya cea nηe bei ò ce nηe. ¹⁶ Ntō ntō ò wa n sō ηei, woo ce ice ci ya la ku re ìnε ngboε. Bεεbe mōi ìnε iyi à be ci ya la ku re ìnε iyi í bōō. ¹⁷ Nsei wee ì mà yaasei iyi ihē ηa. Bii ì waa coo ηa, aa ne ìnō didō ηa.

¹⁸ Kù je ìnε feii ò wa n fāa. Ò mà ìnε ηa iyi ò cicai. Amma kù ne bei á ce iyi kukōi idei Ìlaaō kù kō. Kukōu í ni, ìnε iyi wa bam ku je ajō, nηui í sinda í je mβεem. ¹⁹ Hai nsei ò wa n sō ηei hee ide ηau ku maa ce ku ba bii í na í ce i dasi naane ηa iyi amui ò je ìnε iyi ò ni ò jεu. ²⁰ Ntō ntō ò wa n sō ηei, ìnε iyi í gba ìnε iyi ò be, amui í gba. Nō ìnε iyi í gbam, ìnε iyi í bεm wai í gba.

Jesu wa fō iyi Zudasi á zamba nηu

(Cō Matie 26:20-25; Maaku 14:17-21; Luku 22:21-23)

²¹ Iyi Jesu í fō bεεbe í tā, ηοi ìnōε í fō kaa kaa. Nηi í sō ηa sāa sāa í ni, ntō ntō an sō ηe, ìnε akā nηei á zambam. ²² Nηi mōcō ηau à waa cō nηe domi a kù mà ìnε iyi wa fāa. ²³ Wee ìnε akā nηa, ìnε iyi Jesu í bi jiidai jiidau, wa gbesi gendei Jesu. ²⁴ Nηi Simōo Pιεε í ceaa nyinda do awō ku bee Jesu yooi wa fāa. ²⁵ Nηi mōcō iyi wa gbesi gendei Jesuu í beεε í ni, Lafεε, yooi ì waa fāa. ²⁶ Nηi Jesu í jεaa í ni, an bu kili nō n gusi aye, ìnε iyi ò na, lafεei. Nηi í bu kiliu í na Zudasi amai Simōo Isikariōti. ²⁷ Hai waati iyi Zudasi í gba kiliu

gbakã Seetam í lɔ̀ siɛi. Nɔ̀i Jesu í sɔ̀o í ni, mii iyi aa ce, coo do njuma.

²⁸ Amma si inɔ̀ nɔ̀a inɛ ɔ̀ kù mà mii iyi í jò í sɔ̀o bɛɛbɛ. ²⁹ Si bei Zudasii wa mu bɔ̀ɔ̀i fia nɔ̀au, nɔ̀i í jò inɛ ɔ̀ nɔ̀ à tamaa Jesu í ni koo ra ngɔ̀ɔ̀ wa iyi aɔ̀a aa jɛ̀o jingauí walakɔ̀ wa sɔ̀o ku mua ilu are nɔ̀a fia. ³⁰ Iyi Zudasi í gba ciliu í mi gbakã nɔ̀i í fita. Wee í ko idũ í dũ.

Wooda titɔ̀

³¹ Iyi Zudasi í fita nɔ̀i Jesu í ni, bɛɛbɛii inɛ nɔ̀a aa yɛ amboei amu Amai Amanɛ, nɔ̀a aa yɛ ti Ilaaɔ̀ mɔ̀ na irim. ³² Si bei inɛ nɔ̀a aa yɛ amboei Ilaaɔ̀ na irim, nɔ̀u takaa á jò a yɛ ti amu mɔ̀. Á coo mɔ̀i kaa kpɛ. ³³ Inɛ baakɔ̀m nɔ̀a, waati keekei í gbe iyi an wɛɛ do inɛ, nɔ̀a si anyiɛ aa na i maa dɛdɛem nɔ̀a. Amma ide iyi ñ sɔ̀ Zuifu nɔ̀u nɔ̀ui ñ wa n sɔ̀ inɛ mɔ̀ bɛ nsei. I kaa yɔ̀kɔ̀ i bɔ̀ bii ñ wa n bɔ̀ nɔ̀a. ³⁴ Wooda titɔ̀ iyi ñ wa n jile nɔ̀u wee, i ya bi nɔ̀u nɔ̀a. Si bei ñ bi nɔ̀u, inɛ mɔ̀ i ya bi nɔ̀u nɔ̀a. ³⁵ Bii ñ bi nɔ̀u nɔ̀a, inɛ fei á mà iyi ñ jɛ mɔ̀cɔ̀m nɔ̀a.

Jesu wa fɔ̀ iyi Piɛɛ á jã ku ni nɔ̀u kù màa

³⁶ Nɔ̀i Simɔ̀o Piɛɛ í bee Jesu í ni, iwoi ñ waa bɔ̀ Lafɛɛ. Nɔ̀i Jesu í jɛaa í ni, bii ñ wa n bɔ̀ i kaa yɔ̀kɔ̀ i toom nsei, amma bii í kɔ̀osi aa toom wa bɛ. ³⁷ Nɔ̀i Piɛɛ í beɛɛ í ni, Lafɛɛ, beirei í ce n kaa n yɔ̀kɔ̀ n tooɛ nsei. Ñ tã sɔ̀olu n na kuwɛem na iriɛ. ³⁸ Nɔ̀i Jesu í jɛaa í ni, ñ tã sɔ̀olu i na kuwɛɛɛ na irim do ntɔ̀? Ntɔ̀ ntɔ̀ ñ wa n sɔ̀ei, hee aɔ̀ɛ ku maa kɔ̀ aa jã ise gbɛeta i ni i kù màm.

14

Jesu í jɛ kpãa iyi wa bɔ̀ bi Baaba

¹ Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔe ɲa í ni, i maà ya wee do inɔ ku fɔ ɲa. I dasi Ilaaɔ naane nɔ i dasim naane ɲa. ² Bi ku wa í kpɔ kpasɛi Baam. Nɔ wee n̄ wa n koo be n koo n ce nɲe sɔɔlui bi ku wa. Bii kù jɛ ntɔ, n kaa n sɔ ɲe. ³ Bii n̄ koo n̄ ce nɲe bi ku wa n̄ tã an nyi wa má, n naa n gbã ɲe n bɔð ɲe bi tom ku ba inɲe mɔ i wa bii n̄ wa. ⁴ Bii n̄ wa n bɔ ì mà kpãau ɲa.

⁵ Nɔi Tomaa í ni, Lafɛɛ, a kù mà baa bii ì waa bɔ mɔm. Beirei aa ka ce ka mà kpãau. ⁶ Nɔi Jesu í jɛaa í ni, amui n̄ jɛ kpãa, do ntɔ, do kuwɛɛ. Inɛ kãma kaa bɔ bi Ilaaɔ Baaba bii kù jɛ hai do bi tom. ⁷ Bii ì màm ɲa, aa mà Baam ɲa. Nɔ hai nsei ì màa ɲa ì nɔ ì yɔɔ ɲa.

⁸ Nɔi Filipu í ni, Lafɛɛ, nyisi wa Baaba, nɲu be á to wa. ⁹ Nɔi Jesu í jɛaa í ni, Filipu, hai kukpɛi n̄ wa inɔ nɲe ihɛ nɔ i kù màm? Inɛ iyi í yem í ye Ilaaɔ Baabai. To, na mii í ce ì waa ni, nyisi wa Ilaaɔ Baaba má. ¹⁰ I kù dasi naane iyi n̄ wa si Ilaaɔ Baaba, nɔ Ilaaɔ Baaba mɔ í wa sim ni? Ide iyi n̄ wa n sɔ ɲe, n kù wa n fɔɔ do yiikoi amu takam. Amma Baaba í wa sim nɔ nɲui wa ce icɛɛ. ¹¹ I dasim naane ɲa iyi n̄ wa si Baaba nɔ Baaba mɔ í wa sim. Walakɔ i dasi naane ɲa baa na icɛu takɛɛ iyi ì waa ye ɲa. ¹² Ntɔ ntɔ n̄ wa n sɔ ɲei, inɛ iyi í dasim naane, lafɛɛ mɔ á ce icɛ iyi n̄ wa n ce, nɔ á ce ku la ku re beɛbe mɔm, domi wee n̄ wa n bɔ bi Baaba. ¹³ Nɔ mii iyi aa tɔɔe do irim ɲa fei an coo ku ba amu Amau n nyisið amboei Baaba. ¹⁴ Bii ì tɔɔe ngɔgɔ do irim aa ba ɲa.

Jesu í ce kuwã nɲu ku be Hundei Ilaaɔ wa

¹⁵ Nɔ Jesu í ni má, bii ì bim ɲa aa jirima mii iyi n̄ ni i ce ɲa. ¹⁶ Nɔ an tɔɔ Ilaaɔ Baaba ku mu nɲe Woo mua gbugbã mmue wa, iyi á maa wee do inɲe hee do aɲ fei. ¹⁷ Woo mua gbugbãu Hundei Ilaaɔi, nɲui á jò

ine ŋa a mà ntəu. Inei andunya ŋa a kaa yəkə a gbaa si na iyi í jò a kù waa yəw, beɛbe məi a kù màa. Amma inɛ ì màa ŋa, domi í wɛɛ do inɛ, á nɔ ku wa si idɔ nɛ.

18 N kaa n jò ŋe kəyɔ. An na n nyi wa bi tu ŋe má.

19 Í gbe keeke nsei iyi inei andunya ŋa a kaa yem má, amma inɛ aa yem ŋa si na iyi í jò ñ wɛɛ, nɔ inɛ mə aa wɛɛ ŋa. 20 Waati iyi aɟu í to wa aa mà ŋa iyi ñ wa si Baam nɔ inɛ mə ì wa sim ŋa nɔ amu mə ñ wa si ŋe.

21 Ine iyi í mà woodam nɔ wa jirimae, lafɛi í bim. Ine iyi í bim, Baam á bi nɛu mə, nɔ amu takam an bi lafɛi, nɔ an nyisiɛ aram.

22 Zudasi ɔ í wa be, amma kù je Zudasi Isikarioti. Nɛui í beɛ í ni, Lafɛi, beirei aa ce i nyisi wa arae nɔ i kaa nyisi inei andunya ŋa. 23 Nɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ iyi í bim fei á gbɔ idem, nɔ Baam á bi lafɛi nɔ amu do Baam nɔu fei aa ka na ka ce bi ku wa si idɔi lafɛi. 24 Ine iyi kù bim, lafɛi kaa jirima idem pai. Nɔ ide iyi ì waa gbɔ ŋau ihɛ ŋa, kù je idei amu takam, amma idei Baabai. Nɛui í bɛm wa.

25 Ide ŋau ihɛ fei ñ wa n sɔ ŋei hai waati iyi ñ wa inɔ nɛ ihɛ. 26 Amma Hundei Ilaaɔ, Woo mua gbugbɔu, á maa kɔ ŋe si mii fei, nɔ ku maa ye ŋe gigii ide ŋa iyi ñ tako ñ sɔ ŋe fei. Nɛui Baaba á be nɛe wa do irim nɔu.

27 Laakai ku sūi ñ wa n jò nɛe. Bei amu takam ñ wɛɛð laakai ku sū, beɛbe məi an jò inɛ mə í wɛɛð laakai ku sū. Nɔ laakai ku sū iyi an mu nɛɛu kaa je bei ti andunya. Na nɛu, i màa wɛɛð inɔ ku fɔ ŋa, nɔ i màa jò zigi nɛe ku da. 28 Ì gbɔ ŋa iyi ñ sɔ ŋe ñ ni ñ wa n koo amma an nyi wa bi tu ŋe má. Bii ì bim ŋa aa wɛɛ do inɔ didɔ ŋa do iyi ñ wa n bɔ bi Baaba, domi nɛui í rem. 29 Na nɔi í ce ñ wa n sɔ ŋe hai nsei hee

ide ηau ku maa ce, ku ba bii ideu í na í ce i dasim naane ηa. ³⁰ N kaa n ba n sō ηe ide nkpō má si na iyi í jò Seetam ilaalui andunyau wa naa, amma kù ne gbugbā kāmā sim. ³¹ To, i dede ka ne ku ba inei andunya ηa a mà iyi ò bi Baaba nò ò wa n ce fei ndeε si bei Baaba í nam woodae.

15

Jesui í je icui j̄li ndii rez̄εε

¹ Si anyii n̄ηu nò Jesu í sō ηa má í ni, amui ò je icui j̄li ndii rez̄εε nò Baam m̄oi í je woo logooε.

² Amaaw̄om ηa iyi a ci ya so fei, n̄ηui í ya da ηa ku nyō ηa. Amaaw̄o ηa iyi à waa so m̄oi í ya k̄ota ηai ku ba kuso n̄ηa ku k̄ōsi. ³ In̄e í má t̄a do saabui ide iyi ò sō ηe. ⁴ I j̄ò i má sim ηa, nò amu m̄o an má si ηe. Si bei amaaw̄o kaa ȳok̄o ku so iso do arae bii kù je wa má si icui j̄li, beεbe m̄oi in̄e taka n̄ηe i kaa ȳok̄o i so bii i kù waa má sim ηa.

⁵ Amui ò je icui j̄li ndii rez̄εε, in̄e m̄oi ò je amaaw̄oe ηa. In̄e iyi wa má sim nò amu m̄o ò wa n má si laf̄εε, á so iso nkpō. Amma bii kù je do amu i kaa ȳok̄o i ce nḡoḡo ηa. ⁶ In̄e iyi kù waa má sim aa nyaai a nyōo bei à ya nyō amaaw̄oi j̄li ηa. Si anyiε, bii à gbε nò a t̄ot̄o ηa a dasi ηa ina a jo. ⁷ Bii ò waa má sim ηa nò idem í wa si ηe i t̄o mii iyi ò bi fei ηa aa ba ηa. ⁸ Iso nkpō ku so n̄ηei á j̄ò irii Baam ku ne amboe. Beεbe m̄oi aa nyisiò in̄e ηa iyi in̄eu m̄oc̄om ηai. ⁹ Ò bi ηei bei Baam m̄oi í bim. I j̄ò i wa si kubim ηa. ¹⁰ Bii ò waa j̄irima woodam ηa, beεbe m̄oi aa wa si kubim ηa, bei amu m̄o ò j̄irima woodai Baam nò ò wa si kubie.

¹¹ Ò sō ηe in̄e n̄ηu bei ku ba in̄o did̄ōm ku wa si ηe nò in̄o did̄ō n̄ηe ku k̄ō. ¹² Wooda iyi ò na ηe wee, i ya

bi nje ɲa bei n bi ɲe. ¹³ Kubi nla gɔ kù wɛɛ iyi í re ine ku ku si agbei kpaasiɛ ɲa. ¹⁴ Bii ì waa ce iyi n dasi ɲe ì je kpaasim ɲai. ¹⁵ N kaa n kpe ɲe aru má, domi aru ci ya mà mii iyi lafɛɛ wa ce. Amma n wa n kpe ɲe kpaasi ɲa si na iyi í jò mii iyi n gbɔ hai bi Baam fei, ɲɲui n sɔ ɲe be. ¹⁶ Kù je inɛi í cicaam, amma amui n cica ɲe. Nɔ n nya ɲe ikã ku ba i ya so iso iyi á kpe ɲa. Si beɛbe mii iyi aa tɔɔ Baaba do irim ɲa fei á mu ɲe. ¹⁷ Iyi n wa n dasi ɲe ɲɲui í je i ya bi nje ɲa.

Inei andunya ɲa à cé Jesu do ine ɲa

¹⁸ Bii inei andunya ɲa à cé ɲe, i mà ɲa iyi amui à tako à cé. ¹⁹ Bii ì je ti andunya ɲa, tilasi inei andunya ɲa aa bi ɲei, domi tu ɲai ì je ɲa. Amma amu n cica ɲei n nya ɲe hai si andunya, nɔ i kù je ti andunya má ɲa. ɲɲui í jò inei andunya ɲa à cé ɲe. ²⁰ Nɔ i ye gigii ide iyi n sɔ ɲe n ni woo ce ice ci ya la ku re lafɛɛ. Beɛbei si bei à wahalam aa wahala inɛ mɔ. Bii í je à jirima idem, beɛbe mɔi aa jirima ide ɲe. ²¹ Amma mii ɲau be fei aa ce ɲɛi na irim si na iyi í jò a kù mà ine iyi í bɛm wa. ²² Bii n kù naa n kù sɔ ɲa ide wo, dulum kaa wa si iri ɲa. Amma nsei a kù ne bei aa ce a ni aɲa a kù mà mà dulum nii. ²³ Ine iyi í cém í cé Baam mɔi. ²⁴ Ine kãma kù ce mii iyi n ce si anini ɲa. Bii n kù ce mii ɲau be wo, dulum du ɲa kaa wa si iri ɲa. Amma wee nsei à ye fei ndɛɛ nɔ do ɲɲu fei à cé amu do Baam. ²⁵ Iyi be í cei ku ba ide iyi à kɔ si tiai wooda ɲa ku kɔ iyi í ni, à cém nɔ a kù mà iriò isɛɛ.

²⁶ Amma an be ɲɛ Hundei Ilaaɔ wa, ɲɲui á jò ine ɲa a mà ntɔu. ɲɲui í je Woo mua gbugbãu, nɔ hai bi Ilaaɔ Baabai á naa. Bii í to wa ɲɲui á je ɲɛ sɛɛdam.

27 Nɔ ɲɛ mɔ aa jɛa inɛ ɲa sɛɛdam ɲa, si na iyi í jò awaɔɛ ɲai à wɛɛ hai waati iyi ñ sinti icɛm.

16

1 Ide ɲau ihɛ fei ñ sɔ ɲɛi ku ba i maà koose ɲa si naane ku dasi ɲɛ. 2 Aa na a ganji ɲɛ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ɲa ku bɔ. Nɔ awaati wa naa iyi inɛ ɲa aa kpa inɛ gɔ ɲɛ ɲa, nɔ aa maa tamaa bei Ilaaɔi aɲa à waa cea icɛ. 3 Aa ya maa ce beɛbei si na iyi í jò a kù mà m hee má jɛ Baaba. 4 Ñ wa n sɔ ɲɛ ide ɲau ihɛi ku ba bii awaatiu í to wa i ye gigi ɲa iyi ñ tako ñ sɔ ɲɛ tā.

Icɛi Hundei Ilaaɔ

Ñɔi Jesu í sɔ ɲa má í ni, n kù sɔ ɲɛ ide ɲau ihɛ hai sinte domi awaɛ ɲai à wɛɛ. 5 Wee nɛi ñ wa n bɔ bi inɛ iyi í bɛm wa, nɔ baa inɛ akā ɲɛ kù beem iwoi ñ wa n bɔ. 6 Amma ideu ihɛ iyi ñ sɔ ɲɛ ɲɲui í fɔ inɔ ɲɛ kaa kaa, ma irei. 7 Do ɲɲu fei, ntɔi ñ wa n sɔ ɲɛ, bii ñ koo aranfāani ɲɛi. Aranfāani ɲɛi, domi bii ñ koo an bɛ ɲɛ Woo mua gbugbāu wa, amma bii n kù koo kaa naa bi tu ɲɛ. 8 Waati iyi á to wa ɲɲui á nyisi inɛi andunya ɲa iyi à jɛ ilu dulum ɲa, nɔ ku jò inɛ ɲa a mà mii iyi í jɛ dee dee, nɔ ku jò a mà iyi Ilaaɔ á kiiti inɛ ɲa. 9 Á nyisi ɲa iyi à jɛ ilu dulum ɲa si na iyi í jò a kù dasim naane. 10 Á jò á mà mii iyi í jɛ dee dee si na iyi í jò ñ wa n bɔ bi Baaba nɔ i kaa yɛm má ɲa. 11 Nɔ á jò a mà iyi Ilaaɔ á kiiti inɛ ɲa domi í kiiti Seetam ilaalui andunya tā mɔm.

12 Ñ nɛ mii nkɔɔ iyi an sɔ ɲɛ má amma ideu í re ɲɛ titā. 13 Waati iyi Hundei ntɔ á to wa, ɲɲui á jò i mà ntɔu fei ɲa. Kaa fɔ ide do yiikoi ɲɲu takɛ, ide ɲa iyi í gbɔ do iyi à na ku cei á sɔ ɲɛ. 14 ɲɲui á jò irim ku nɛ amboe, domi idem nii á gbɔ ku sisi ɲɛ. 15 Mii iyi

Baaba í ne fei, tom nii. N̄oi í ce ñ ni Hundei Ilaaḍu á gbṵ idem ku sisi n̄je.

Inṵ ku fṵ á na ku je inṵ didṵ

¹⁶ Jesu í sṵ ṇa í ni, bii í kṵṵsi keeke i kaa yem má ṇa, nṵ bii í ce s̄aa má aa yem ṇa. ¹⁷ N̄oi m̄ac̄ae gṵ ṇa à bee n̄je à waa ni, yoomai í je yaasei ideu be. Í ni bii í kṵṵsi keeke a kaa ka ye n̄ju nṵ bii í ce s̄aa má aa ka ye n̄ju. Yoomai í je yaasee. Í ni n̄ju wa bṵ bi Baai n̄ju. Yoomai í je yaasei iyi be mṵ má. ¹⁸ To, yoomai í je yaasei bii í kṵṵsi keeke. A kù mà ide mii wa fṵ.

¹⁹ Wee Jesu í mà iyi à waa bi a bee n̄ju ideu. N̄oi í ni, to, ñ sṵ ṇe ñ ni bii í kṵṵsi keeke i kaa yem má ṇa, nṵ bii í ce s̄aa má aa yem ṇa, mà irei. Ideu bei ì waa bee ṇa? ²⁰ Ntṵ ntṵ ñ wa n sṵ ṇe, aa kpata i weewea ṇa, amma á dṵa inei andunya ṇa si. Aa w̄ēe do inṵ kufṵ ṇa, amma inṵ kufṵ n̄je á na ku kraasi inṵ didṵ. ²¹ Bii inaabo í gule wa bi ku bí, í ya ne inṵ ku fṵ si na iyi í jṵ waatii ara kuroei í to wa. Amma bii í bí amau í ya gb̄eje ara kuroui domi inṵ didṵe í ya la do iyi í bí ama si andunya. ²² Bēebei in̄je mṵ ì w̄ēeḍ inṵ kufṵ si nsei ṇa. Amma an na n ye ṇe má, aa w̄ēeḍ inṵ didṵ ṇa, nṵ in̄e gṵ kaa yṵkṵ ku nya inṵ didṵ n̄jeu.

²³ Bii awaatiu í to wa, i kaa beem nkāma ṇa. Ntṵ ntṵ ñ wa n sṵ ṇei, mii iyi aa tṵo Ilaaḍ Baaba do irim ṇa fei á mu n̄je. ²⁴ Hee nsei i kù tṵo ngṵgṵ do irim ṇa. I tṵo, aa ba ṇa ku ba inṵ didṵ n̄je ku kṵ.

Jesu í kāmia andunya

²⁵ N̄oi Jesu í sṵ ṇa má í ni, ide ṇau ih̄e fei nsei do m̄andai ñ sṵ ṇe. Amma awaati wa naa, iyi n kaa n sṵ ṇe ide do m̄anda má. Ide iyi í je idei Baaba an sṵ ṇei s̄aa s̄aa do yaasee. ²⁶ Bii waatiu í to wa, aa tṵo Baaba

do irim ŋa. N kaa n sō ŋe n ni an tōe na iri nŋe má,
²⁷ domi Baaba takae í bi ŋe. Í bi ŋe si na iyi í jò inŋe mō
 ì bim, nō ì dasi naane ŋa iyi hai bi tēi ñ naa. ²⁸ Ntōi,
 hai bi Baabai ñ fita wa ñ naa andunya. Nsei ñ wa n
 jò andunya ñ wa n bō bi Baam.

²⁹ Njoi mōcōe ŋa à sōo à ni, to, bebei ì waa fō ide
 do yaase si na iyi í jò mōnda kù wa si. ³⁰ Nsei à mà
 iyi ì mà fei ndee, nō ì mà lasabui idō nwa baa bii a
 kù beee ide gō. Njoi í jò à dasi naane iyi hai bi Ilaađi ì
 naa.

³¹ Njoi Jesu í je nŋa í ni, debēi ì dasi naane bebei ŋa?
³² I ce laakai ŋa. Awaati wa naa nō í to wa tā mōm de,
 iyi inŋe ŋa aa jò inŋe fei i fangaa i jò amu akā i bō kpasē
 ŋa. Do nŋu fei n kù je amu akā, domi Baaba í wēe do
 amu. ³³ Ide ŋau ihē ñ wa n sō ŋei ku ba i ne laakai ku
 sū na anu akā iyi awae ŋa à ne. Si andunyau ihē aa
 ye ijuukpā ŋa, amma i maà mōngō temua ŋa, domi
 ñ kāmia andunya tā.

17

Jesu í ce kutō na irii mōcōe ŋa

¹ Iyi Jesu í fō beebe í tā, njoi í wu iju lele í ni, Baaba,
 awaati í to. Jò irii amu Amae ku ne amboe ku ba amu
 mō n jò titēe ku ne amboe, ² nō inŋe ŋa iyi ì nam fei n
 mu nŋa kuwēe hai tā si bei ì muum yiiko si inŋe fei.
³ Kuwēe hai tāui í je inŋe ŋa a mādē, awō Ilaađ akā ilu
 ntōu, nō a mām, amu Jesu Kirisi iyi ì be wau. ⁴ Ñ jò
 irie í ne amboe si ilēu ihē, nō ice ŋa iyi í dasim ku ceu
 fei ñ coo. ⁵ Baaba, nsei ñ wa n tōe, jò n ne amboe bi
 tēi bei ñ tako ñ ne wo hee a maa taka andunya.

⁶ Inŋe ŋa iyi ì cica hai si andunya ì nam, ñ jò à mādē.
 Tēi à je wo, nō ì so ŋa ì nam. À nō à waa jirima idee.

⁷ Nsei à mà mii iyi ì nam fei, hai bi t̄ei í naa, ⁸ domi ide ña iyi ì s̄m n̄ñui amu m̄ ñ s̄ ña, n̄ à gba ideu. À mà iyi nt̄o nt̄o hai bi t̄ei ñ naa n̄ à dasi naane iyi aw̄i ì b̄em wa.

⁹ Ñ wa n t̄oe na iri n̄ña. Kù je na irii inei andunya ñai ñ wa n t̄oe, amma na ine ña iyi ì nam ñai, domi āñai à je t̄e. ¹⁰ Mii iyi ñ ne fei t̄ei, n̄ mii iyi aw̄o m̄ ì ne fei tom nii, n̄ irim í ne amboe na iri n̄ña. ¹¹ Nsei ñ wa n nyi wa bi t̄e. Bii í k̄õsi keeke n kaa n maa n wa si andunya má, āñai aa maa wa si andunya. Baaba kumá, degbe ña do gbugb̄ai irie iyi ì nam, ku ba a je ak̄a si bei awae à je ak̄a. ¹² Waati iyi ñ wee do āña ñ degbe ña do gbugb̄ai irie, iri iyi ì nam n̄ou. Ñ degbe ña n̄ si in̄o n̄ña baa ine ak̄a kù ce nfe, bii kù je amai nfeu baasi. B̄ebei kuk̄oi idee í k̄õ. ¹³ Nsei ñ wa n nyi wa bi t̄e. Ide ñau ih̄e si andunya ih̄i ñ wa n f̄o, ku ba āña m̄ a k̄õ in̄o did̄õ na irim. ¹⁴ Ñ na ña idee, n̄ inei andunya ña à cé ña si na iyi í j̄ò a kù je ti andunya, si bei amu m̄ n kù je ti andunya. ¹⁵ N kù wa n t̄oe i nya ña hai si andunya, amma ñ wa n t̄oei i degbe ña ku ba Seetam ine laal̄ou ku maà n̄ ña. ¹⁶ A kù je ti andunya si bei amu m̄ n kù je ti andunya. ¹⁷ Idee í je nt̄o. J̄ò idee ku nya ña ik̄a a je titee. ¹⁸ Ñ be ñai si andunya si bei aw̄o m̄ ì b̄em si andunya. ¹⁹ Na iri n̄ñai ñ so aram ñ nae ku ba āña m̄ a je titee mam mam.

²⁰ Kù je āña ak̄ai ñ wa n cea kut̄o, amma do ine ña m̄ iyi aa na a dasim naane na saabui ide n̄ña.

²¹ Ñ wa n t̄oei āña fei a je ak̄a. Si bei aw̄o Baaba ì wa sim, n̄ amu m̄ ñ wa sie, j̄ò a je ak̄a si wa ku ba inei andunya ña a dasi naane iyi aw̄i ì b̄em wa.

²² Amboee iyi ì j̄ò ine ña à ye sim, n̄ñui ñ j̄ò à waa ye

si aŋa mɔ ku ba aŋa mɔ a jε akã bei awaε à jε akã. ²³ Jò n wa si ŋa nɔ awɔ mɔ i wa sim ku ba a jε akã mam mam, nɔ inei andunya ŋa a mà iyi awɔi ì bεm wa nɔ ì bi ŋai bei ì bim.

²⁴ Baaba, ò bi inε ŋa iyi ì nam a maa wa bi tom bii an wa, ku ba a ye amboem, amboe iyi ì muum. Ì muum amboeui si na iyi í jò ì bim hai waati iyi a kù taka andunya. ²⁵ Baaba awɔ iyi ì jε dee dee, baa do iyi inei andunya ŋa a kù màε, amu ò màε, nɔ inε ihē ŋa mɔ à mà iyi awɔi ì bεm wa. ²⁶ Ñ jò à màε, nɔ an kɔɔ nŋa si kumàε má ku ba kubi iyi ì bim ku wa si ŋa, nɔ amu mɔ n wa si ŋa.

18

À mu Jesu

(*Cɔ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53*)

¹ Iyi Jesu í ce kutɔɔε í tã, ŋɔi í fita, nŋu do mɔcɔε ŋa à bɔ lambo gɔ iyi í wa icei ido iyi à ya kpe Sedorɔɔ. Ŋɔi í lɔ be, nŋu do mɔcɔε ŋa. ² Wee Zudasi inε iyi á zambaεu mɔ í mà inyau, domi aŋaɔ ŋa à ya koo be isε fεεfelo. ³ Ŋɔi í jò Zudasi í bɔ be do sooge ŋa do woo degbe kpasēi Ilaaɔ ŋa iyi inε ngboi woo weei Ilaaɔ ŋa do Farisi ŋau à be wau. À waa mu j̄inei igũ nŋa do fitila ŋa do ina jugula ŋa. ⁴ Jesu í bei wa mà mii ŋa iyi á ba nŋu fei. Iyi à to wa ŋɔi í sekeε si ŋa í bee ŋa í ni, yooi ì waa dε ŋa. ⁵ Ŋɔi à jεaa à ni, Jesu inei Nazaretiui à waa dεdε. Ŋɔi Jesu í ni, amui ihē mεε.

Wee Zudasi inε iyi á zambaεu, wa leek̄i be aŋaɔ ŋa aɔ. ⁶ Iyi Jesu í jε nŋa í ni, amui ihē, ŋɔi aŋa fei à sekeε do anyi à koo à cuku ilε. ⁷ Ŋɔi Jesu í bee ŋa má

í ni, yooi ì waa de ña. Njoi à ni, Jesu inei Nazaretiui à waa dede. ⁸ Nɔ Jesu í ni, ñ sɔ ñe tã ñ ni amui ihẽ. To, bii amui ì waa dede ña í jò inɛ ña iyi à gbeu a ne.

⁹ Bɛɛbei ide iyi í tako í fɔu í kɔ iyi í ni, Baaba, inɛ ña iyi ì nam fei baa inɛ akã ñña kù ce nfe. ¹⁰ Wee Simɔɔ Piɛɛ í ne taakuba. Njoi í yɔɔ í cafeð itfi ñjei woo ce icɛi woo wee nlai Ilaaɔu. Irii woo ce icɛui Malikusu. ¹¹ Amma Jesu í sɔ Piɛɛ í ni, sindo taakubaɛ si ankɔɔɛ. Ì waa tamaa n kaa n temuadò ijuukpã iyi Baaba í jilɛɛm nii?

À bɔð Jesu si wajui Ani

¹² Njoi sooge ña do inɛ ngbo ñña do Zuifu woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ñau à mu Jesu à dũu. ¹³ Nɔ à tako à bɔðɛ bi Ani titã. Wee Aniu wa je baai aboi Kaifu, iyi í je woo wee nlai Ilaaɔ si adɔ ññu. ¹⁴ Nɔ Kaifu í sɔ Zuifu kpaasie ñau ideu ihẽ wo í ni, aranfãani nwai inɛ akã ku ku si agbei dimi nwa.

Piɛɛ í jã í ni ññu kù je mɔcɔi Jesu

(Cɔ Matie 26:69-70; Maaku 14:66-68; Luku 22:55-57)

¹⁵ Waati iyi à mu Jesu à waa neɛ ñjoi Simɔɔ Piɛɛ do mɔcɔ mmu gɔ à waa tooɛ. Wee woo wee nlai Ilaaɔu í mà mɔcɔ inɛ ññu, ñjoi í jò mɔcɔu í ba í too Jesu í lòð bantumai kpasɛi woo wee nlau. ¹⁶ Amma Piɛɛ í gbe waduude andɛ koofa bɛ. Nɔ mɔcɔ iyi woo wee nlau í màu, í fita wa í naa í ba mudɛɛ iyi wa degbe koofau ide ku fɔ, nɔ í jò Piɛɛ í lɔ. ¹⁷ Nɔ mudɛɛu í bee Piɛɛ í ni, kù je awɔ mɔ inɛ akãi mɔcɔi mɔkɔui ya. Njoi Piɛɛ í ni, aawo, kù je amu.

¹⁸ Si bei tütü wa ceu, ñjoi woo ce icɛ ña do woo degbe kpasɛi Ilaaɔ ñau à leekí kɔkɔi ina nyenyɛ à waa nyia. Nɔ Piɛɛ mɔ í koo wa nyia bi tu ña bɛ ajɔ.

Woo wee nlau í bee Jesu ide

(Cò Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Luku 22:66-71)

¹⁹ N̄oi woo wee nlai llaaḏu í bee Jesu idei m̄əc̄əe ḡa do yaasei cio iyi wa k̄ə si. ²⁰ N̄oi Jesu í j̄eaa í ni, ideu si bantumai n̄ s̄ə in̄e fei. N̄ ya n̄ k̄ə in̄e ḡa si ciom nii ile bii à ya ce kut̄ət̄əḡ ḡa do si k̄pas̄ēi llaaḏ, bii Zuifu ḡa fei à ya t̄ət̄əḡ. N̄ k̄ù f̄ə ide k̄āma si asii. ²¹ Na mii í ce ì waa beem ide. In̄e ḡa iyi à ḡb̄ə idem, bee aḡa taka ḡḡa iyi n̄ s̄ə ḡa, aḡai aa mà mii iyi n̄ f̄ə.

²² Iyi Jesu í f̄ə b̄eēb̄e, ḡoi in̄e ak̄āi woo degbe k̄pas̄ēi llaaḏ ḡau í sambalae í ni, woo wee nlaui ì waa j̄eaa ide n̄fe n̄fe b̄eēb̄e? ²³ N̄oi Jesu í j̄eaa í ni, bii ide laal̄oi n̄ f̄ə, f̄əḡ in̄e fei ku ḡb̄ə. Amma bii í j̄e ide j̄iida m̄oi n̄ f̄ə, na mii í ce ì waa sambalam.

²⁴ N̄o Ani í j̄ə à d̄ūu à b̄əḡe bi Kaifu, woo wee nlau.

Piēē í j̄ā má í ni ḡḡu ku mà Jesu

(Cò Matie 26:71-75; Maaku 14:69-71; Luku 22:58-62)

²⁵ Waati iyi Sim̄əḡ Piēē í wa b̄e wa nyia inau ḡoi à beēē à ni, k̄ù j̄e awo m̄ə in̄e ak̄āi m̄əc̄oi m̄ək̄oui ya. N̄oi Piēē í j̄ā í ni, aawo, k̄ù j̄e amu. ²⁶ Wee woo ce ic̄e ak̄āi woo wee nlai llaaḏu í wa b̄e. Wa j̄e nyaanzei in̄e iyi Piēē í bu it̄ēu. Iyi í ȳe Piēē ḡoi í beēē í ni, n̄ k̄ù ȳe in̄eḡ lambo bei? ²⁷ Amma Piēē í j̄ā má í ni, aawo. Gbak̄ā ḡoi a j̄e wa k̄ə.

À b̄əḡ Jesu si wajui Pilati

(Cò Matie 17:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Luku 23:1-5)

²⁸ Hai bi Kaifu b̄e, in̄e ḡboi Zuifu ḡau à b̄əḡ Jesu bi ku kiitii ilu il̄eu bii Pilati í wa. Wee daadaak̄oi. Aḡa taka ḡḡa a k̄ù l̄ə ile bi ku ce kiitii ku ba aḡa a

maà na a je ilu riisi ŋa. A kù bi a je ilu riisi domi à waa bi a ba a je ijei jingau Iku ku kuau. ²⁹ Nŋui í jò Pilati í fita wa í naa í ba ŋa í bee ŋa í ni, taale yoomai ì ye si mākou ŋa. ³⁰ Nŋoi à ni, bii kù ce laalɔ, a kaa ka dae si awɔ. ³¹ Nŋoi Pilati í sɔ ŋa í ni, inɛ taka nŋe i kooe i koo i kiiti do wooda nŋe. Amma à ni, inɛ inɛi Romu ŋa i kù na wa kpāa iyi aa ka kpaɔ amanɛ ŋa.

³² Beɛbeɛi ideɛi Jesu í ce ku nyisiò dimii iku iyi á ku. ³³ Nŋoi Pilati í lɔ ile bi ku ce kiitiu má í kpe Jesu í beɛe í ni, awɔi ì je ilaalui Zuifu ŋa? ³⁴ Nŋoi Jesu í ni, inɛ goi í sɔe beɛbe de, mà ì nɔ ì waa beei. ³⁵ Amma Pilati í ni, amuu Zuifui ñ bei ñ mà? Dimie ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ŋai à muɛ à daam si awɔ. Mii ì ce. ³⁶ Nŋoi Jesu í jɛaa í ni, bommam kù je ti andunya. Bii í je ti andunyai, woo ce icɛm ŋa aa ja, a kaa je a mum a na inɛ ngboi Zuifu ŋau. Amma bommam kù je ti andunya ihɛ. ³⁷ Nŋoi Pilati í beɛe í ni, debɛi, awɔu ilaalui? Nŋoi Jesu í jɛaa í ni, awɔi ì fɔ beɛbe. N̄ naai si andunya, à bím nii n je seɛdai ntɔ. Inɛ iyi í je ti ntɔ fei á gbɔ idem. ³⁸ Nɔ Pilati í beɛe í ni, dimii mii mɔm nii à ya kpe ntɔ.

À ye taalei Jesu a ba a kpaa

(Cɔ Matie 27:15-31; Maaku 15:6-20; Luku 23:13-25)

Si anyii ide ŋau ŋoi Pilati í fita má í bɔ bi Zuifu ŋau. Í sɔ ŋa í ni, amu n kù ye taale kāma si mākou. ³⁹ Amma si bei à nɛ dɔɔnɛɛ, an jò nŋe inɛi piisɔ akā si jingau Iku ku kua. Ì bi n jò nŋe ilaalui Zuifu ŋau? ⁴⁰ Nŋoi aŋa fei à wasi ku dɔ anu do gbugbā à waa ni aŋa a kù bi mākou be. À waa ni Barabasii aŋa à bi. Wee Barabasiu í ya ce ilei.

19

¹ N̄oi Pilati í j̄ò à cā Jesu do kp̄ot̄o. ² N̄ei sooge ña à ba fulai agū à daa Jesu si iriε, n̄o à daa si kumboo nkpa ḡo má à waa yaakoεð. ³ N̄oi à ya s̄εk̄εε siε wa à naa a maa coo f̄o a maa ni, f̄o ilaalui Zuifu ña. N̄o a maa sambalae.

⁴ N̄oi Pilati í fita wa ma í s̄o zamaau í ni, wee an fitað n̄ñe m̄ok̄ou wa ku ba i mà ña iyi n kù ye siε kurara ḡo. ⁵ N̄oi í fitað Jesu wa do fulai agū do kumboo nkpaε. N̄oi Pilati í s̄o ña í ni, m̄ok̄ou wee. ⁶ Iyi inε ngboi woo weei Ilaaḍ ñau do woo degbe kpas̄i Ilaaḍ ñau à ȳo ñoi à wasi ku la à waa ni, kpakpaε si j̄i. N̄oi Pilati í s̄o ña í ni, in̄e taka n̄ñe, i gba i kpakpaε si j̄i ku gaau. Amma amu n kù ye siε taale ḡo. ⁷ N̄oi Zuifu ñau à s̄o à ni aṅa à nε wooda ḡo, n̄o si woodai aṅau í gbe de a kpaai domi wa ni n̄ñuu amai Ilaaḍi.

⁸ Iyi Pilati í gb̄o ideu, n̄jo í muu má hee í caa. ⁹ N̄oi í b̄oð Jesu bi ku ce kiit̄iu má í koo í beεε í ni, hai iwoi ì waa naa nt̄o nt̄o. Amma Jesu kù j̄εaa m̄om. ¹⁰ N̄oi Pilati í beεε í ni, baa amu takam i kaa bam ide ku f̄o? I kù mà iyi ñ nε kp̄aa n j̄ðε, n̄o ñ nε kp̄aa má n kpakpaε si j̄i ku gaau? ¹¹ N̄oi Jesu í j̄εaa í ni, i kaa nε gbugb̄a k̄ama sim, bii kù j̄ε Ilaaḍi í naε wa. N̄ñui í j̄ò inε iyi í dasim si aw̄εε, dulum d̄εε í re baa t̄εε. ¹² Iyi Pilati í gb̄o b̄εεb̄ε, ñoi wa ce kookaai ku ba ku j̄ò. Amma Zuifu ñau à d̄s̄ anu à waa ni, bii ì j̄ò m̄ok̄ou b̄ε, i kù j̄ε kpaasii ilaalu n̄lai Romu má. Inε iyi í ce araε ilaalu fei mb̄εei ilaalu n̄lai Romuui í baa í j̄ε.

¹³ Iyi Pilati í gb̄o ideu, ñoi í j̄ò à fitað Jesu n̄o í buba si kit̄ai woo kiit̄iu iyi í wa inya bii à ya kpe Tintim ndii kuta. Amma do fee Eb̄εε, Gabatai à ya kpe inyau. ¹⁴ Wee à wa si aj̄o iyi bii iju í má á j̄ε aj̄oi

kusīmi. Ajɔi kusīmiu alei á sinti, nɔ inɛ ɲa à wasi ku ce sɔɔlui jɪngauɪ Iku ku kuau. Nɔ waati bɛɛɛ zakai dasāi. Nɔi Pilati í sɔ Zuifu ɲau í ni, ilaalu ɲɛ wee. ¹⁵ Amma à wasi ku dɔ anu à waa ni, kpaa. Kpakpae si jɪi ku gaau. Nɔi Pilati í bee ɲa í ni, bɛirei í ce ì bi n kpakpa ilaalu ɲɛ si jɪi ku gaau. Nɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau à jɛaa à ni, a kù nɛ ilaalu mmu gɔ bii kù jɛ ilaalu nɪai Romu. ¹⁶ Nɔi Pilati í da ɲɛa Jesu si awɔ ku ba a kpakpae si jɪi ku gaau.

À kpakpa Jesu si jɪi ku gaau

(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43)

Nɔ à mu Jesu à nɛɔ. ¹⁷ Nɔ à kãa Jesu jɪi ku gaauu í so í fitaɔ hai inɔ ilu í bɔɔ hee inya iyi à ya kpe inyai kokoi iri. Do feei Ebɛɛ, Gɔɔgɔtai à ya kpe inyau. ¹⁸ Bɛi à kpakpae si jɪi ku gaauu. Nɔ à kpakpa inɛmɔkɔ minji gɔ ɲa bɛ má, inɛ akã do awɔ cangae, inɛ akã mɔ do awɔ nɛɛ nɔ Jesu í wa anini ɲɛa.

¹⁹ Nɔi Pilati í jɔ à kɔ ide gɔ si jɪi gɔ à masi antai jɪi ku gaauu. Kukɔu í ni, Jesu inɛi Nazareti, ilaalui Zuifu ɲa. ²⁰ Zuifu nkɔ í ka kukɔu domi inyau kù jɪɔ inɔ ilu. Nɔ à kɔɔ do feei Ebɛɛ do Latɛɛ do Gɛɛki. ²¹ Nɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau à sɔ Pilati à ni, maà ti i kɔ i ni, ilaalui Zuifu ɲa, amma kɔ i ni, í ni ɲɲu í jɛ Ilaalui Zuifu ɲa. ²² Nɔi Pilati í ni, iyi ñ kɔ tã ñ kɔɔi.

²³ Iyi sooge ɲau à kpakpa Jesu à tã ɲɔi à so jaaɛɛ ɲa à kpɔɔ iko mɛɛ, sooge fei í so iko akã akã. Nɔ à so ibɔ sisɔɛu má. Ibɔu kù nɛ agbɛi ku sɔ domi à wɔɔi hai lele hee ku bɔ ilɛ. Iyi à so ibɔu ²⁴ ɲɔi à ni, ka maà ga ibɔu, amma ka ta si kpasa ka cɔ ti inɛ iyi á jɛ. Nɔ bɛɛɛɛi à ce. Bɛɛɛi kukɔi idei Ilaaɔ í kɔ tengi bii í ni, aɲa duusɔɔ à kpɛ jaaɛm ɲa. Nɔ à ta si ibɔ nɪam kpasa.

²⁵ Wee iyei Jesu do ifɔi iyee, do Maari aboi Kopa, do Maari inei Maddala, à waa leeki bi j̄i ku gaau i Jesu. ²⁶ N̄ɔi Jesu í yɛ iyee be, do m̄ɔɔ iyi í biu à waa leeki k̄ɔk̄ɔi n̄je, n̄ɔ í s̄ɔ iyee í ni, abooyi, inɛ ih̄ɛi í baa í jɛ bei amaɛ. ²⁷ N̄ɔi í s̄ɔ m̄ɔɔu í ni, abou ih̄ɛ bei iyeei í baa í jɛ. Hai aj̄ɔ n̄ɣui m̄ɔɔu í gb̄aa í b̄ɔðɛ kpas̄ɛ wa woo.

Waati iyi Jesu í ku

(Cɔ Matie 27:45-56; Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49)

²⁸ Si anyii n̄ɣu, si bei Jesu í mà iyi bebei fei ndɛɛ í kpa iri mbe, n̄ɔi í ni, agbe wa kpa m. Í f̄ɔ beɛbei ku ba kuk̄ɔi ide i Ilaaɔ ku k̄ɔ. ²⁹ Wee caka ḡɔ í wa be í nɛ at̄ɛ kuk̄ã bam bam. N̄ɔi à d̄i kanya si amaaw̄ɔi j̄i ḡɔ à s̄ɔsi at̄ɛ kuk̄ãu à waa too si ḡɛlei Jesu. ³⁰ Iyi Jesu í tiɛ at̄ɛ kuk̄ãu n̄ɔi í ni, n̄ kpa irii icem nii mbe. N̄ɔ í k̄ɔmba iriɛ í ku.

À ḡu Jesu kaka si kpakpaa cingae

³¹ Si bei à wa si s̄ɔɔlui aj̄ɔi kus̄miu, Zuifu n̄ɣu a k̄u waa bi aj̄ɔu ku to wa ku ba iku n̄ɣu si j̄i n̄ɣu be, domi aj̄ɔu aj̄ɔ nla ḡɔi. N̄ɣui í j̄ò à koo à t̄ɔɔ Pilati ku j̄ò a cɛ kutɛi inɛ n̄ɣa iyi à kpakpa n̄ɣu, n̄ɔ a nya n̄ɣa hai be. ³² Na n̄ɔi í ce sooge n̄ɣu à cɛ kutɛi inɛ sinteu do inɛ minjisiau, a n̄ɣa iyi à kpakpa do Jesu aj̄ɔu. ³³ Amma waati iyi à to bi Jesu, à ba í ku t̄ã, n̄ɔ a k̄u cɛ kutɛɛ má. ³⁴ Amma inɛ ak̄ãi sooge n̄ɣu í ḡu kpakpaa cingae do kaka, n̄ɔi gbak̄ã n̄je do inyi wa jo wa. ³⁵ Amu Zāa n̄ yɛ iyi be fei, n̄ɔ n̄ wa n̄ jɛa inɛ n̄ɣa sɛɛdaɛ, sɛɛdam n̄ɔu nt̄ɔi. N̄ mà kam kam iyi nt̄ɔi n̄ wa n̄ f̄ɔ, n̄ɔ n̄ wa n̄ f̄ɔi ku ba in̄ɛ m̄ɔ i dasi naane n̄ɣa. ³⁶ A k̄u cɛ kutɛɛ n̄ɣa n̄ɔ iyi be í cei ku ba kuk̄ɔi ide i Ilaaɔ ku k̄ɔ iyi í ni, baa

kūkū akāe kaa lege. ³⁷ Nə kukəi idei Ilaađ í ni má, aa cə ine iyi aŋa taka nŋa à gūu.

À dasi ikui Jesu bale

(Cə Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56)

³⁸ Si anyii nŋu, Zozefu inei Arimateeu í koo í təə Pilati ku jə nŋu ku nya ikui Jesu. Wee Zozefu mə məcəi Jesui, amma si asiii, domi wa ce nŋoi ine ngboi Zuifu ŋa. Nə Pilati í jεaa si. Na ŋəi í jə Zozefu í koo í nya ikui Jesuu. ³⁹ Nikodemu iyi í bə bi Jesu idū gə wo, í si Zozefu. Nə wa mu tulare dimi ikā ikā minji, akā mirui à ya kpoo, akā mə aloε. Kuwoε í to zakai kilo kuntaa. ⁴⁰ Inε minji ŋau à so ikui Jesu à woo do jaεe fūfū gə ŋa nə à fāsi tulareu. Si dəənei Zuifu ŋa bεεbei à ya ce bii à waa si iku. ⁴¹ Lambo gə í wa tengi bii à kpakpa Jesu si jŋi nəu. Si inə lambou à gbe isai kuta gə bε kù kpe titā, nə a kù si ine gə si bε. ⁴² Bei à koo à si Jesu si na iyi í jə tengi bε kù jŋi, nə à bi a suu gbāa gbāa hee aŋəi kusimiu ku maa to wa.

20

Bale ngbe

(Cə Matie 28:1-8; Maaku 16:1-8; Luku 24:1-12)

¹ Aŋə amaazuma daadaakə waati iyi iju kù má sāa sāa, ŋəi Maari inei Madalau í bə bi baleu. Nə í ba wee à tale kutau hai andε baleu. ² Nəi í sei í bə bi Siməə Piεε do bi məcə iyi Jesu í bi jiidau, í sə ŋa í ni, à nya ikui Lafēε hai inə bale nə a kù mà bii à dasi.

³ Nəi Piεε do məcəu à fita à bə bi baleu. ⁴ Aŋa minji fei à sei aŋə, amma məcəu í sei í cua Piεε, nŋui í tako í to bi baleu. ⁵ Nə í bate í nante si baleu, nə í yε jaεe ŋau wa jile, amma kù lə. ⁶ Nəi Siməə Piεε wa baa do

anyi. Iyi í to wa nɔ́ í lɔ́ inɔ́ balɛu. Nɔ́ í yɛ jaɛ ɲau wa jilɛ, ⁷ do mango iyi à tako à dīdò iriɛu. Amma mangou kù waa jilɛ inya akā do jaɛ ɲau, wa woi ikpa akā. ⁸ Ɗɔ́i mɔ́cɔ́ iyi í tako í to bi balɛu, ɲɲu mɔ́ í lɔ́. Iyi í yɛ mii ɲau nɔ́ í dasi naanɛ. ⁹ Mɔ́cɔ́ ɲau a kù tako a kù gbɔ́ yaasei kukɔ́i idei Ilaaḏ wo iyi í ni kù nɛ bei á ce iyi Jesu kù jì hai si balɛ. ¹⁰ Ɗɔ́i mɔ́cɔ́ ɲau à sinda à bɔ́ kpasɛ́.

Jesu í tusea Maari inei Madalau arae

(Cɔ́ Matie 28:9-10; Maaku 16:9-11)

¹¹ Amma Maari wa leekí waduude kɔ́kɔ́i balɛu wa kpata. Si bei wa kpatau ɲɔ́i í bate í nante inɔ́ balɛu. ¹² Nɔ́ í yɛ amaleka minji gɔ́ ɲa à waa dasi nyau fūfū à waa buba tengi bii ikui Jesu wa sū wo, inɛ akā ikpa iri, inɛ akā mɔ́ ikpa kute. ¹³ Nɔ́ à beɛɛ à ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Ɗɔ́i í jɛ ɲɲa í ni, à so ikui Lafɛem hai ihɛi nɔ́ n kù mà bii à dasiɛ.

¹⁴ Iyi í fɔ́ bɛɛbɛ í tā, ɲɔ́i í sinda nɔ́ í yɛ Jesu wa leekí bɛ. Amma kù mà mà Jesui. ¹⁵ Ɗɔ́i Jesu í beɛɛ í ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Yooi ì waa dɛ. Ɗɔ́i Maari í tamaa bei woo degbe lamboui. Ɗɔ́i í sḏo í ni, mɔ́kɔ́yi, bii awɔ́i ì soo, sḏm bii ì jilɔ́ n koo n soo. ¹⁶ Ɗɔ́i Jesu í ni, Maari. Ɗɔ́i Maari í sinda sie í sḏo do feei Ebeɛ í ni, Rabuni, waatɔ́ Mɛɛtu.

¹⁷ Ɗɔ́i Jesu í sḏo í ni, jòm, maà lum, domi n kù bɔ́ lele bi Baam titā. Amma bɔ́ bi mɔ́cɔ́m ɲa, sḏ ɲa i ni ñ wa n bɔ́ bi Ilaaḏ. Nɲui í jɛ baam, nɔ́ í jɛ baai inɛ mɔ́.

¹⁸ Ɗɔ́i Maari inei Madalau í koo í sḏ mɔ́cɔ́ ɲau í ni ɲɲu í yɛ Lafɛɛ. Nɔ́ wa sisi ɲɲa ide iyi Jesu í sḏo.

Jesu í tusea mɔ́cɔ́ɛ ɲa arae

(Cɔ́ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49)

19 Ajɔ amaazumau iyi aɛ í lɛ nɔi mɔcɔ ɲau à tɔtɔ si ile gɔ nɔ à sɔkɔ gambou domi à waa ce nɔi inɛ ngboi Zuifu ɲau. Nɔi Jesu í faata wa í leekí si anini ɲa. Nɔ í sɔ ɲa í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ ɲɛ.

20 Iyi í sɔ ɲa bɛɛɛ í tã ɲɔi í nyisi ɲa awɔɛ ɲa do kpakpaa cingaaɛ. Nɔ inɔi mɔcɔ ɲau í dɔ iyi à yɛ Lafɛɛ.

21 Nɔi Jesu í sɔ ɲa má í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ ɲɛ. Si bɛi Baaba í bɛm wa, bɛɛɛ mɔi amu mɔ n̄ bɛ ɲɛ.

22 Iyi í fɔ bɛɛɛ í tã ɲɔi í fufu ɲa í ni, i gba Hundei Ilaaɔ ɲa. 23 Inɛ iyi ì kpa idei dulum dɛɛ ɲa, Ilaaɔ mɔ á kpaai. Inɛ mɔ iyi ì ni dulum ndɛɛ í jɛ idei iriɛ ɲa, lafɛɛ á maa wɛɛð ndɛɛi.

Jesu do Tomaa

24 Wee Tomaa inɛ akãi mɔcɔ maateeji ɲa iyi à ya kpe Sikàu kù wa inɔ ɲa si waati iyi Jesu í naa si ɲau.

25 Nɔi mɔcɔ ɲa iyi à gbeu à sɔɔ à ni, à yɛ Lafɛɛ. Amma Tomaa í sɔ ɲa í ni, nɔ n kù yɛ agbɛi ponti ɲau si awɔɛ ɲa nɔ n kù dasi amaawɔm si agbɛi pontiu nɔ n kù dasi awɔm si dalai jujui kpakpaa cingaaɛu n kaa n dasi naanɛ pai.

26 Zakai azuma akã má à tɔtɔ má si inɔ ile. Tomaa í wa inɔ ɲa. Nɔ à cɔmbo gambo ɲa. Amma Jesu í faata si anini ɲa wa má nɔ í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ ɲɛ. 27 Nɔ í sɔ Tomaa í ni, cɔ awɔm ɲa nɔ i dasi amaawɔɛ si bɛ. Naad awɔɛ wa má i luð cingam. Jɔ sika sikau bɛ, dasi naanɛ. 28 Nɔi Tomaa í jɛaa í ni, awɔi ì jɛ Aɔ Lafɛɛm. 29 Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, debɛi ì dasi naanɛ si na iyi í jɔ ì yɛm, ma irei. Ilu inɔ didɔ ɲai inɛ ɲa iyi a kù yɛm nɔ do ɲɲu fei à dasi naanɛ.

Mii iyi í jɔ à kɔ tiau ihɛ

30 Maamaake nkɔi Jesu í ce má si wajui mɔcɔɛ ɲa iyi a kù kɔ si tiau ihɛ. 31 Amma ide iyi ihɛ ɲai à kɔ ku

ba i dasi naane ŋa iyi Jesui í je Kirisi Amai Ilaaḍ ku ba naane iyi ì dasie ŋau ku jò i ba kuwεε hai tā ŋa.

21

Jesu í tusea mḁcḁ mεεje gḁ ŋa arae

¹ Si anyii nḡu, Jesu í nyisi arae bi mḁcḁe gḁ ŋa má kəkai tenku iyi à ya kpe Tiberia. Do yaase bei í nyisiḁ arae wee. ² Simḁḁ Pιεε do Tomaa iyi à ya kpe Sikāu do Natanieli inei Kana si ilei Galilee do amai Zebedee ŋa do mḁcḁ minji mmu gḁ ŋa má, aŋa fei à wa inya akā be. ³ Nḁi Simḁḁ Pιεε í sḁ ŋa í ni, ñ wa n bḁ cḁcḁ. Nḁ à ni, aa ka siε.

Nḁ à fita gbakā à lḁ akai inyi gḁ idū à ne. Amma idū aḡḁ nḡu a kù mu nkāma. ⁴ Iyi iju wa bḁ ku má, ŋḁi à ye Jesu wa leekī itfi tenkuu be, amma a kù mà mà nḡui. ⁵ Nḁi Jesu í bee ŋa í ni, iŋe awaasū ŋau be, i kù mu nkāma ŋa de. Nḁi à ni, aawo. ⁶ Nḁi í sḁ ŋa í ni, i dasi taaḁ nḡe inḁ inyi do ikpa awo nḡei akai inyi, aa mu cεε ŋa. Nḁ à sḁ taaḁ nḡa inḁ inyi nḁ à mu cεε hee à mḁngḁ ku faa wa. ⁷ Mḁcḁ iyi Jesu í bi jiidau í sḁ Pιεε í ni, Lafεε mbe.

Iyi Simḁḁ Pιεε í gbḁ iyi Lafεei, ŋḁi í dasi ibḁe domi bašii í wεε wo. Nḁ í dasi inyi wa bḁ bi tεε. ⁸ Amma mḁcḁ ŋa iyi à gbeu à to wa ice do akai inyi, à waa fa taaḁ nḡa iyi í kḁ do cεεu. Kujī nḡa do ice kù re mεetu cīḁ. ⁹ Iyi à kita wa ile nḁ à ye ina nyenyε gḁ be cεε wa banda si, nḁ pεε wa jile be. ¹⁰ Nḁi Jesu í sḁ ŋa í ni, i naaḁ cεε gḁ ŋa iyi ì mu wa nsei u ŋa.

¹¹ Nḁ Simḁḁ Pιεε í koo í lḁ akai inyi nḁ í fa taaou wa ile. Taaou í kḁ do cεε nla ŋa. Kukpḁ nḡa í to cīḁ do ciitaa do mεeta. Do iyi í kpḁ beεbe fei taaou kù ga.

¹² Nḁi Jesu í sḁ ŋa í ni, i naa i nya sḁnda ŋa. Nḁ baa

mɔcɔ akã kù jε ku beε ku ni, awɔi yoo, domi à mà iyi Lafěei. ¹³ Nɔi Jesu í koo í so p̄εu do c̄εu í na ηa.

¹⁴ Ise gbεetasiaei mbε bei iyi Jesu í nyisi mɔcɔε ηa arae hai waati iyi í j̄i hai si bale.

Jesu do Piεε

¹⁵ Iyi à nya sɔnda à tã ηɔi Jesu í bee Simɔɔ Piεε í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim í re ine ihɔ ηa? Nɔ Piεε í jεaa í ni, oo Lafěε. Ì mà iyi ñ biε. Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, gbɔa ama angudãm ηa. ¹⁶ Nɔ í beε má ise gbeejisia í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim? Nɔ Piεε í jεaa í ni, oo Lafěε. Ì mà iyi ñ biε. Nɔi Jesu í sɔɔ í ni, gbã angudãm ηa. ¹⁷ Nɔ í sisi í beε má ise gbεetasia í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim? Nɔ inɔi Piεε í fɔ do si bei í beε ise gbεetasia í ni, ì bim? Nɔi Piεε í jεaa í ni, Lafěε, ì mà fei ndεε, ì mà kam kam iyi ñ biε. Nɔ Jesu í sɔɔ í ni, to, gbã angudãm ηa. ¹⁸ Ntɔ ntɔ ñ wa n s̄ei, waati iyi ì wεε awaasũ ì ya ðia arae wondo nɔ i bɔ bii ì bi. Amma bii ì naa ì gbo, aa te ikpaei nɔ ine gɔ ku ðie nɔ ku bɔðe bii i kù bi. ¹⁹ Do ideu bei Jesu í fɔ yaase bei Piεε á na ku ku nyisiò amboei Ílaaɔ. Iyi í fɔ beεbe í tã nɔ í sɔɔ í ni, toom wa.

Jesu do mɔcɔ iyi í bi j̄ida

²⁰ Nɔi Piεε í sinda, nɔ í ye mɔcɔ iyi Jesu í bi j̄idau wa naa do anyi ηηa. Mɔcɔu ηηui í tako í gbesi gendei Jesu waati iyi à waa jε í beε í ni, Lafěε, yooi á zambaεu. ²¹ Iyi Piεε í ye mɔcɔu ηɔi í bee Jesu í ni, Lafěε, mɔkɔu ih̄e mɔ ni, beirei ti ηηu mɔ á ye. ²² Nɔi Jesu í jεaa í ni, baa bii ñ bi n j̄ò ku maa wεε hee n koo n nyiò wa mái, iwoi í yeε. Awɔ de, toom wa. ²³ Nɔi laabaau i ideu í fangaa si inɔi woo dasi Jesu naane ηau à be ni mɔcɔu kaa ku. Amma Jesu kù ni kaa ku,

n̄ɲu de í ni, baa bii ñ bi n jò ku maa wεε hee n koo n nyiò wa máí, iwoi í yεε.

²⁴ Mɔcɔ iyi Jesu wa fãau amu Zãai. Nɔ amu takam nii ñ wa n jε sεedai ide ηau, amu iyi n kɔ tiau ihẽ, à nɔ à mà iyi sεedam í jε ntɔ.

Iri kukpai tiau

²⁵ Mii nkpɔ nkpɔ í wεε má iyi Jesu í ce. Bii í jε à kɔ fei ndεε akã akã, n kù tamaa mà andunyau ihẽ á to ine ηa a ba bii aa jilε tia ηa iyi aa kɔ ηau fei.

Akabuu Titõi Idei Ilaa **Monkole New Testament**

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titõi Idei Ilaa

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282